

MINISTERUL EDUCAȚIEI,
CULTURII ȘI CERCETĂRII
MINISTRY OF EDUCATION,
CULTURE AND RESEARCH

INSTITUTUL
PATRIMONIULUI
CULTURAL
INSTITUTE
OF CULTURAL
HERITAGE

Simpozionul de Etnologie:
TRADIȚII ȘI PROCESE ETNICE
Ediția a III-a

Ethnology Symposium:
ETHNIC
TRADITIONS AND PROCESSES
3rd Edition

Chișinău, 31 martie 2022
Chisinau, March 31, 2022

MINISTERUL EDUCAȚIEI
ȘI CERCETĂRII
INSTITUTUL PATRIMONIULUI
CULTURAL

MINISTRY OF EDUCATION
AND RESEARCH
INSTITUTE OF CULTURAL
HERITAGE

**SIMPOZIONUL INTERNAȚIONAL DE ETNOLOGIE:
TRADIȚII ȘI PROCESE ETNICE**

**ETHNOLOGY INTERNATIONAL SYMPOSIUM:
ETHNIC TRADITIONS AND PROCESSES**

Ediția a III-a / III Edition

**PROGRAMUL SIMPOZIONULUI
SYMPOSIUM PROGRAM**

**Chișinău, 31 martie, 2022 /
Chisinau, March 31, 2022**

Organizarea Simpozionului și editarea culegerii de articole
a fost posibilă grație susținerii financiare,
acordate de către Ministerul Educației și Cercetării
și Agenției Naționale pentru Cercetare și Dezvoltare
în cadrul proiectului din Programul de Stat (2020–2023)

20.80009.1606.02:

„Evoluția tradițiilor și procesele etnice în Republica Moldova:
suport teoretic și aplicativ
în promovarea valorilor etnoculturale și coeziunii sociale”

ARIILE TEMATICE ALE SIMPOZIONULUI:

*Valorificarea și promovarea patrimoniului cultural
Cultura tradițională: abordări etnologice și interdisciplinare*

THEMATIC AREAS OF THE SYMPOSIUM:

*Valorization and Promotion of the Cultural Heritage
Traditional culture: ethnological and interdisciplinary approaches*

Redactare / Proof-reading:

Iuliu Palihovici (textele în limba română), Ana Gorea (textele în limba
engleză), dr. Tatiana Zaicovschi (textele în limba rusă)

DESCRIEREA CIP A CAMEREI NAȚIONALE A CĂRȚII DIN REPUBLICA MOLDOVA

„Tradiții și procese etnice”, simpozion internațional (3 ; 2022 ; Chișinău). Simpozionul internațional de etnologie: Tradiții și procese etnice = Ethnology international symposium: Ethnic traditions and processes : Ediția a 3-a, 31 martie 2022, Chișinău : Programul simpozionului / comitetul științific: Victor Ghilaș [et al.] ; comitetul de organizare: Victor Ghilaș [et al.]. – Chișinău : S. n., 2022 (Notograf Prim). – 84 p. Antetit.: Min. Educației și Cercet., Inst. Patrimoniului Cultural. – Texte : lb. rom., engl., rusă. – 70 ex.

ISBN 978-9975-84-157-3.

39(082)=135.1=111=161.1

T 80

Parteneri / Partners:

UNIVERSITATEA TEHNICĂ DIN CLUJ NAPOCA,
CENTRUL UNIVERSITAR NORD DIN BAIA MARE, ROMÂNIA
MUZEUL CIVILIZAȚIEI DACICE ȘI ROMANE, DEVA, ROMÂNIA
UNIVERSITATEA PEDAGOGICĂ DE STAT „ION CREANGĂ” DIN CHIȘINĂU

Comitetul științific / Scientific Board:

dr. hab. Victor GHILAȘ, dr. Natalia GRĂDINARU, dr. Natalia LAZĂR,
dr. Adrian DOLGHI, dr. Delia SUIOGAN, dr. Harieta MARECI-SABOL,
dr. Maria-Magdalena LOBONȚ-PUȘCAȘ,
dr. hab. Dumitru-Cătălin ROGOJANU, dr. Cristian Alexandru BOGHIAN,
dr. Ion DUMINICĂ, dr. Tatiana ZAICOVSCHI, Raisa OSADCI

Comitetul de organizare / Organizing Board

dr. hab. Victor GHILAȘ, dr. Adrian DOLGHI, dr. Natalia GRĂDINARU,
dr. hab. Gherghina BODA, dr. Vasile TODINCA, dr. Evghenia IVANOVA,
dr. Velcio KRISTEV, dr. Viorica CAZAC, dr. Ion DUMINICA,
dr. Irina CAUNENCO, dr. Tatiana ZAICOVSCHI, dr. Svetlana PROCOP,
Sorin GRAJDARI

PROGRAMUL SIMPOZIONULUI / SYMPOSIUM PROGRAM

Joi, 31 martie 2022 / Thursday, March 31, 2022

9.00 – 12.00

ȘEDINȚA PLENARĂ / PLENARY SESSION

Biroul / Office: 538

Link spre videoconferință / Link to video conference:

<https://us02web.zoom.us/j/83888085381?pwd=YIFWODg5SkdGMm8zMm-tjeE8rcDRpUT09>

Moderator:

dr. Natalia GRĂDINARU

CUVÂNT DE DESCHIDERE / OPENING SPEECH

Dr. hab. Victor GHILAȘ, președintele Comitetului de organizare,
director al Institutului Patrimoniului Cultural

MESAJE DE SALUT / GREETING MESSAGES

Dr. hab. Gherghina BODA, Muzeul Civilizației Dacice și Romane, Deva, România
Dr. Delia SUIOGAN, Universitatea Tehnică din Cluj Napoca,
Centrul Universitar Nord din Baia Mare

COMUNICĂRI ÎN PLEN / COMMUNICATIONS IN PLENARY:

Transformări ale tradițiilor de iarnă în RSS Moldovenească

Dr. Adrian DOLGHI, Institutul Patrimoniului Cultural

Muzeul, sistem cultural deschis

Dr. Natalia LAZAR, Facultatea de Litere, Centrul Universitar Nord din Baia Mare,
Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca, România

Memorie și patrimoniu cultural. Interferențe și interpretări

Dr. hab. Dumitru-Cătălin ROGOJANU, Muzeul Civilizației Dacice și Romane,
Deva, România

Comunitate, cultură și identitate etnică. Efectele globalizării și multiculturalismului

Dr. Delia SUIOGAN, Facultatea de Litere, Centrul Universitar Nord din Baia Mare,
Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca, România

Lepra în contextul folclorului medical și a medicinei magice (aspecte etnoculturale)

Dr. Valentin ARAPU, Institutul Patrimoniului Cultural

12.30 – 17.00

**Desfășurarea lucrărilor pe secțiuni /
Scientific proceedings in sections**

SECȚIUNEA I / SECTION I:

PATRIMONIUL ETNOCULTURAL REFLECTAT
ȘI PROMOVAT ÎN EXPRESIE SCRISĂ, ARTISTICĂ ȘI ÎN COLECȚII
MUZEALE

Biroul / Office: 531

Link spre videoconferință / Link to video conference:

<https://us02web.zoom.us/j/7516306745?pwd=eUcwNktWZHV0MnA4WDF-VZG9BZENPQT09>

Moderatori / Moderators:

Dr. hab. Gherghina BODA, dr. Vitalie MALCOCI

Patrimoniul cultural românesc la Expoziția Universală de la Barselona (1929)

Dr. hab. Gherghina BODA, Muzeul Civilizației Dacice și Romane, Deva, România

Memoria culturală biblică în discursul artistic: dimensiuni identitare

Dr. Ana GHILAȘ, Institutul Patrimoniului Cultural

Galeria de artă populară – mijloc eficient de promovare a culturii tradiționale

Dr. hab. Elena PLOȘNIȚA, Muzeul Național de Istorie a Moldovei

Considerații privind obiceiurile de naștere în studiile lui Petre V. Ștefănuță

Victor PLETOSU, Institutul de Filologie Română „Bogdan Petriceicu-Hașdeu”

Aportul Muzeului Național de Etnografie și Istorie Naturală la organizarea timpului liber în perioada postbelică

Elena REȘETNIC, Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală

Melosul popular în formule cinematografice

Dr. Dumitru OLĂRESCU, Institutul Patrimoniului Cultural

Folclorul (expresii folclorice) în limbajul personajelor lui Ion Creangă (în baza filmelor inspirate din opera scriitorului)

Dr. Violeta TIPA, Institutul Patrimoniului Cultural

Analize semantice ale plasticii decorative din arhitectura populară moldo-venească

Dr. Vitalie MALCOCI, Institutul Patrimoniului Cultural

Broderia pe desen – piese din colecția de textile a Muzeului de Artă Populară „Dr. Nicolae Minovici”

Ionuț Alexandru BANU, Muzeul de Artă Populară „Dr. Nicolae Minovici”, București, România

Perpetuarea rombului în arta tradițională românească

Lucia ADASCALIȚA, Institutul Patrimoniului Cultural, dr. Viorica CAZAC, Universitatea Tehnică a Moldovei

Relevanța coeziunii sociale în studiul dansului folcloric românesc

Svetlana TALPĂ, Institutul Patrimoniului Cultural

Jewish life in Bessarabia as reflected in Bessarabian newspapers of the 1850-1930

PhD Alla CEASTINA, Institute of Cultural Heritage

Отражение игровых традиций гагаузов в учебно-методической литературе

Др. СЫРФ Виталий, Институт культурного наследия

SECȚIUNEA II / SECTION II:

CULTURA TRADIȚIONALĂ: SOLUȚII DE VALORICARE ȘI RESURSE

Biroul / Office: 529

Link spre videoconferință / Link to video conference:

<https://us02web.zoom.us/j/84487915880?pwd=QWVFcmd2UkpQVis4TXJmMWFydFVudz09>

Moderatori / Moderators:

Dr. Natalia LAZAR, dr. Valentina URSU

Aspecte ale culturii materiale din satul Fughiu, județul Bihor

Dr. Vasile TODINCA, Muzeul Țării Crișurilor Oradea, România

Evoluția inedită a destinației și arhitecturii unor locuințe tradiționale din zonele mai izolate ale Bucovinei

Dr. Cristian Alexandru BOGHIAN, Institutul „Bucovina” al Academiei Române, Rădăuți, România

Acțiunile autorităților din Moldova Sovietică privind subminarea rolului moștenirii culturale (anii '40 – '50 ai sec. XX)

Dr. Valentina URSU, Institutul Patrimoniului Cultural

Alimentația tradițională din Sătmăr – marcă identitară

Dr. Maria-Magdalena LOBONȚ-PUȘCAȘ, Muzeul Județean Satu Mare, România

„Știința medicinală băbească și moșnegească”. Empirici și leacuri în Bucovina secolului al XIX-lea

Dr. Harieta MARECI-SABOL, Universitatea „Ștefan cel Mare” Suceava, România

Obiceiurile locului în vremuri de pandemie. Aspecte privind inițiativele locale din comunitățile rurale maramureșene

Florin-Vasile POP, Facultatea de Litere, Centrul Universitar Nord din Baia Mare, Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca, România

Costumul tradițional din zona Oașului – de la pânza țesută la dantela brodată

Adela DOBRESCU, Muzeul Județean Satu Mare, România

Cămașa cu altiță de la interferența subzonelor Rădăuți și Humor între tradiție și uniformizare

Valentin-Mihai HRINCESCU, Facultatea de Litere, Centrul Universitar Nord din Baia Mare, Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca, România

Practici magice ale obiceiurilor legate de naștere în Țara Lăpușului

Claudia BILAȘCO, Facultatea de Litere, Centrul Universitar Nord din Baia Mare, Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca, România

Alimentația tradițională. Studiu de caz – Comunitatea românească din Grecia

Ana-Maria CUCIUREANU, Facultatea de Litere, Centrul Universitar Nord din Baia Mare, Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca, România

Omul cu măștile

Gabriela FILIP, muzeograf, Muzeul Județean de Etnografie și Artă Populară Maramureș, România

Daniel POP, student, Facultatea de Litere, Centrul Universitar Nord din Baia Mare, Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca, România

„Haia, haia cu mama”. Leagănul și legănatul în satul maramureșean

Ileana POP-NEMEȘ, Facultatea de Litere, Centrul Universitar Nord din Baia Mare, Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca, România

SECȚIUNEA III / SECTION III:
CULTURA TRADIȚIONALĂ – SURSĂ DE CUNOAȘTERE ISTORICĂ
ȘI IDENTITARĂ

Biroul / Office: 538

Link spre videoconferință / Link to video conference:

<https://us02web.zoom.us/j/83888085381?pwd=YIFWODg5SkdGMm8zMm-tjeE8rcDRpUT09>

Moderatori / Moderators:

Dr. hab. Ivan DUMINICA, dr. Tatiana ZAICOVSCHI

Din istoria relațiilor spirituale ale bulgarilor din Basarabia cu mănăstirile de pe muntele Athos

Dr. hab. Ivan DUMINICA, Institutul Patrimoniului Cultural

Semiotica interiorului locuinței găgăuze

Dr. Evdochia SOROCEANU, Institutul Patrimoniului Cultural

Кухня цыган/ромов в Болгарии – нематериальное культурное наследие между традицией и современностью

Др. Евгения И. ИВАНОВА, др. Велчо КРЫСТЕВ, Областной исторический музей Стара Загора, Болгария

Tradițiile prenuptiale de logodnă și cununie la lipovenii din Republica Moldova

Dr. Tatiana ZAICOVSCHI, Institutul Patrimoniului Cultural

Летняя обрядность украинцев Республики Молдова в исследованиях и источниках

Др. Екатерина КОЖУХАРЬ, Институт культурного наследия

Îndeletnicirile evreimii guberniei Basarabia, caracteristici generale

Iuliu PALIHOVICI, Institutul Patrimoniului Cultural

Семья в фольклорной картине мира болгар Молдовы (на материале сказок)

Др. Надежда КАРА, Институт культурного наследия

Proiectul de reconstrucție a centrelor religioase și educaționale a evreilor din Chișinău (începutul anilor '90 ai secolului XX)

Dr. Victor DAMIAN, Institutul Patrimoniului Cultural

Cimitirele evreiești din stânga Nistrului: Rașcov

Dr. Irina ȘIHOVA, Institutul Patrimoniului Cultural

Caracteristici ale târgului în spațiul românesc

Adriana BUTNARU, Institutul Patrimoniului Cultural

Activitatea elitei comerciale autohtone în perioada calendaristica primăvară – vară

Sorin GRAJDARI, Institutul Patrimoniului Cultural

Aspecte feminine în obiceiurile calendaristice de toamnă – iarnă

Raisa OSADCI, Institutul Patrimoniului Cultural

Tradiții și obiceiuri de înmormântare legate de moartea năprasnică

Carolina COTOMAN, Institutul Patrimoniului Cultural

SECȚIUNEA IV / SECTION IV:
PROCESE ETNICE, ETNOSOCIALE ȘI ETNODEMOGRAFICE:
ISTORIE, PREZENT, PERSPECTIVĂ

Biroul / Office: 533

Link spre videoconferință / Link to video conference:

<https://telemost.yandex.ru/j/57506318603910>

Moderatori / Moderators:

Dr. Ion DUMINICA, dr. Nina IVANOVA

Reflection of the identity of the Gagauz in the regional press of the Comrat region for the period 1948–1965

Dr. Diana NICOGLO, Institutul Patrimoniului Cultural

Нозтическая система концепций как инструмент этнонозтического осмысления роли исторических событий в процессах воспитания у евреев Кишинева: на примере мемуаров И. Дайлиса

Др. хаб. Жозефина КУШНИР, Институт культурного наследия

Современные проблемы изучения этнической идентичности в аспекте ее феноменальности и поколенной преемственности

Др. Галина СТЕПАНОВА, Воронежский государственный педагогический университет, Российская Федерация

Новый фактор в миграционных процессах украинцев Молдовы

Др. Виктор КОЖУХАРЬ, Институт культурного наследия

Молдавская диаспора во Владимирской области: некоторые особенности консолидации и интеграции

Др. Максим ХИЖИЙ, Владимирский государственный университет им. А. Г. и Н. Г. Столетовых, Российская Федерация

Этнокультурные аспекты семейно-бытовых отношений в новой формации советской семьи 1950–1960-х гг. в художественном поле молдавской литературы

Ирина ИЖБОЛДИНА, Институт культурного наследия

Cu privire la personalități de origine italiană în Basarabia: familia Basso

Dr. Svetlana PROCOP, Institutul Patrimoniului Cultural

Этнополитические взгляды Иосифа Бадеева (январь 1880 г. – октябрь 1937 г.)

Др. Олег ГАЛУЩЕНКО, Институт культурного наследия

Украинское гарний «красивый, хороший» и румынское harnic «работающий, трудолюбивый» как ключ к этимологии

Алексей РОМАНЧУК, Институт культурного наследия

Эволюция образа Кишинева: роль традиционной культуры

Др. Нина ИВАНОВА, Институт культурного наследия

Исследование межкультурных отношений молодежи в ситуации неопределённости

Др. Ирина КАУНЕНКО, Институт культурного наследия

Procesul de emancipare și redeșteptare al romilor din România, prezentat în ziarul „Glasul Romilor”(1934–1941)

Dr. Ion DUMINICA, Institutul Patrimoniului Cultural

Îndeletnicirile profesionale ale populației ruse din Chișinăul interbelic

Olga GARUSOVA, Institutul Patrimoniului Cultural

SECȚIUNEA V / SECTION V:

CULTURA TRADIȚIONALĂ: ANALIZE ȘI SINTEZE ETNOLOGICE ȘI INTER-DISCIPLINARE

Biroul / Office: 520

Link spre videoconferință / Link to video conference:

<https://telemost.yandex.ru/j/82669214975096>

Moderatori / Moderators:

Dr. Natalia GRĂDINARU, dr. Viorica CAZAC

Chisălița – deliciul de pe vremea bunicilor

Coralia BABCENCO, Colegiul Național de Comerț, Academia de Studii Economice

Dr. Olga TABUNȘCIC, Academia de Studii Economice

Urzicile – plantă multifuncțională în preparate tradiționale

Dr. Olga GUTIU, dr. Viorica CAZAC, Universitatea Tehnică a Moldovei

Alimentația tradițională ca mecanism de adaptare la mediu

Dr. Natalia GRĂDINARU, Institutul Patrimoniului Cultural

Turtele cu mac – tradiții de preparare

Dr. Olga TABUNȘCIC, Academia de Studii Economice

Gastronomic traditions of Moldovan sweet dishes

Coralia BABCENCO, PhD Natalia SUHODOL, National College of Commerce, Academy of Economic Studies

Ancient winemaking traditions in the Mediterranean region

PhD Nicolae LUCA, Technical University of Moldova

Aspecte tehnologice tradiționale de selectare și prelucrare a pieilor și blănurilor

Ina ISAC, Institutul Patrimoniului Cultural

Interferențe ale ornamentului de covor și al celui de port popular în Republica Moldova

Dr. Svetlana CANGAȘ, Universitatea Tehnică a Moldovei

Diversitatea rumbelor basarabene

Dr. Viorica CAZAC, Elena URSU, Marin CUCERENCU, Universitatea Tehnică a Moldovei

Leagănele copiilor din Basarabia (sfârșitul sec. al XIX-lea – mijlocul sec. XX)

Elena MADAN, Universitatea Tehnică a Moldovei

**REZUMATELE COMUNICĂRILOR /
ABSTRACTS OF COMMUNICATIONS**

Perpetuarea rombului în arta tradițională românească

Lucia ADASCALIȚA, Institutul Patrimoniului Cultural
dr. Viorica CAZAC, Universitatea Tehnică a Moldovei

Rombul în calitate de motiv ornamental al artei tradiționale se regăsește atât printre semnele cusute pe costumele populare sau în textilele de interior, pe obiectele casnice și gospodărești cât și printre formele regăsite în preparatele din bucătăria tradițională. Fiind un motiv geometric cu o încărcătură simbolistică arhaică, caracterizat de perenitate și sacralitate cosmică, a fost valorificat și integrat în toate împrejurările cotidiene, de sărbătoare și ceremoniale ale omului.

În acest context, obiectivul studiului a fost direcționat spre prezentarea interpretării multicriteriale a acestui motiv. Pe de o parte, Rombul poartă o încărcătură semantică deosebită, variată prin diversitatea cromatică și a formelor pe care le îmbracă/generează, iar pe de altă parte se urmărește consemnarea și fixarea unor imagini de preț ale obiectelor purtătoare ale acestui element decorativ. Remarcat prin larga sa utilizare, Rombul este întâlnit în accepțiunea sa geometrică ca element singular, în ansambluri de motive și compoziții geometrice integrate cu alte motive înscrise, dar și în redare liberă care presupune modificări de contur, proporții. Astfel, cunoașterea valorilor multiple ale rombului permite revitalizarea unor compoziții din arta populară națională și conservarea acestui vechi motiv ornamental primar. Iar valențele estetice și interferențele spirituale vor servi drept sursă de inspirație pentru creatoarele de artă populară din zilele noastre.

Lucrarea prezintă rezultatele studiului desfășurat în cadrul Programului de Stat 20.8009.0807.17 REVICULT.

Cuvinte-cheie: romb, semnificație, ornament, simbol, valori.

Lepra în contextul folclorului medical și a medicinei magice (aspecte etnoculturale)

Dr. Valentin ARAPU,
Institutul Patrimoniului Cultural

Boala leprei este cunoscută din cele mai vechi timpuri, fiind semnalată în cadrul civilizațiilor care sau perindat din antichitate până în zilele noastre. Leproșii au fost tratați în mod contradictoriu, fiind simultan excluși din viața socială, dar și tolerați de anumite instituții laice și eclesiastice. Molima însuflă groază oamenilor chiar dacă ei nu au văzut niciodată pe viu un leproș. Lepra este considerată o boală urâtă, „nemicitoare de trup și suflet”, boală „grea și rea a pielii trupului”, „un rău fără leac”, o boală hidoasă care-l schilodește, în desfigurează pe om până nu-l poți recunoaște.

În folclorul românesc apariția leprei este atribuită blestemului. Într-o legendă, culeasă în Ialoveni, împăratul Alisandru Machidon (Alexandru Macedon), mergând prin lume s-a întâlnit cu ȣiganii care i s-au închinat, spunându-i că nu au cu ce să-i plătească haraciul. Împăratul a fost îngăduitor cu ei, spunându-le să rămână în pace și să se întoarcă la locul lor de trai. La reîntoarcere Alisandru Machidon a trecut prin satul ȣiganilor, văzându-le „casele acoperite cu aur și le-o dzîs: Di răs v'aț arătat și di răs să fiț păn în vecii vecilor!” Blestemul împăratului fiind în vigoare, ȣiganii „și azi împlî leproș, rupt, c'on cal la căruță cum i-o ieșit înainti lui Alisandru și cum i-o blăstămat iel”.

Conform unei povești din Muntenia, fata unui împărat se îmbolnăvise de lepră. Împăratul făgădui că cel care o va vindeca pe fiica sa o va putea lua de nevastă, primind în dar și jumătate de împărăție. Sf. Vasile plecă în lume pentru a căuta remediul împotriva leprei. Trecând prin mai multe încercări, Sf. Vasile a căpătat „leacul leprei”, adică tutunul cultivat de draci. La întoarcere, Sf. Vasile a semănat firele căpătate, iar „din florile lor făcu o fiertură cu care-o spălă pe fată și o lecui”. Împăratul, după cum și promise, a vrut să-i dea fata de nevastă, dar „el nu primi, ci le ceru să se creștineze”. Iar „buruiana de leac era tutunul”.

Cuvinte-cheie: lepră, boală, folclor, blestem, tutun.

Chisălița – deliciul de pe vremea bunicilor

Coralia BABCENCO, Colegiul Național de Comerț,
Academia de Studii Economice
Dr. Olga TABUNȘCIC, Academia de Studii Economice

Bucătăria moldovenească este considerată una aleasă din multe aspecte ale multor bucătării ale lumii. Ea reprezintă rezultatul sintetizării în timp, a gusturilor, ideilor și obiceiurilor gastronomice specifice poporului nostru. Este specială prin multitudinea valorilor integrate, menționând în acest sens valoarea nutritivă, a siguranței alimentare, estetică, etc, incluzând valoarea culturală axată pe obiceiurile și tradițiile culinare, dar și cele semantice atribuite. Multivalența valorică este determinată de moștenirea marcată de interconectarea culturii gastronomice tradiționale cu cea a altor popoare, cu care poporul nostru a intrat în contact de-a lungul evoluției istorice.

Studiul desfășurat în cadrul Programului de Stat 20.8009.0807.17 REVICULT în vederea revitalizării gastronomiei tradiționale și interacțiunea cu gospodinele în teren a permis valorificarea unui preparat tradițional cunoscut sub denumirea de Chisăliță, Chiseliță, un desert din amintirile dulci ale copilăriei ce amintește de bunici și de copilăria frumoasă oferită, preparat vara din fructe proaspete, iar iarna preparat din fructe uscate. Studii anterioare, denotă faptul că Chiselița are peste 1000 de ani, însemnând acru. Prezintă un mare interes modurile de preparare a Chisăliței în diferite zone ale Republicii Moldova. Astfel, a fost identificată tehnologia tradițională de preparare a Chisăliței/Chiseliței cu vișine, îngroșată cu pasat (anii ,20-'50) în zona de nord (s. Rudi, s. Sudarca, Plop, r-nul Dondușeni), Chisălița din corcodușe îngroșată cu zdrențe („lăzănci”) din aluat (s. Japca, s. Bursuc, s. Salcia, s. Sănătăuca, r-nul Florești), pentru a fi mai consistentă și mai „sățiosă”. După anii ,60, Chisălița, din cele menționate de informatori, devine mai diversă după ingredientele utilizate, fiind realizată din diferite fructe combinate și încet evitând îngroșarea cu alte ingrediente decât cu fructe, păstrând aceeași consistență vâscoasă, uneori fiind îndulcită cu zahăr. În acest sens, prezentăm Chiselița preparată vara din fructe de caise (r-nul Anenii Noi), iarna din fructe de mere și pere uscate.

Cunoașterea moștenirii culinare asociată acestui preparat tradițional, permite identificarea tradițiilor de odinioară, constatarea valorilor acestora, a diversității gastronomice ca elemente de atracție turistică dar și a sănătății alimentare a unui popor.

Cuvinte-cheie: chisaliță, studiu, tradiții, fructe, acru.

Broderia pe desen – piese din colecția de textile a Muzeului de Artă Populară Dr. Nicolae Minovici

Ionuț Alexandru BANU, Muzeul de Artă Populară

Dr. Nicolae Minovici, București, România

Prin această comunicare ne-am propus să cercetăm, într-un mod mai amănunțit, o parte a colecției de textile deținută de Muzeul de Artă Populară Dr. Nicolae Minovici, respectiv arta broderiei pe desen sau tehnica irásos. Termenul „broderie” este de sorginte franceză și înseamnă înfrumusețare. Tehnica broderiei este meșteșugul înfrumusețării țesăturilor cu ajutorul unui ac prin aplicarea unor fire colorate sub diferite forme. Artă broderiei este o artă veche de mii de ani, practică în întreaga lume, însă originea ei, conform cercetătorilor, ar fi China. Descoperirile arheologice din mormintele antice au scos la iveală rămășițe de îmbrăcăminte cusute manual și bogat decorate cu astfel de broderii. De-a lungul secolelor, desenele lor au fost inspirate de elemente renascentiste și turcești, deoarece clasele conducătoare au fost mai receptive la modurile noi și străine. Pe de altă parte, țărani au continuat să brodeze, așa cum au făcut strămoșii lor timp de multe secole. În timp, aceste cusături au evoluat și au dat naștere la diferite posibilități de ornamente decorative pe materiale textile.

Tehnica irásos este o tehnică de brodare de origine maghiară, o combinație de culori și cusături dusă la nivelul de artă. Pe teritoriul țării noastre este specifică zonei Călatei. Călatea sau Kalotaszeg este zona dintre Huedin și Cluj, o zonă bogată din punct de vedere istoric, dar mai ales etnografic. Trebuie amintit faptul că, între anii 1919-1932, dr. Nicolae Minovici a deținut postul de profesor titular și șef al catedrei de medicină legală de la Facultatea de Medicină și Farmacie, din Cluj, a fost președinte al Colegiului Medicilor, întemeietor al organizației socio-profesionale a medicilor legiști și a primei reviste de medicină legală din România (1936). Colecția sa de artă tradițională este îmbogățită cu piese din această zonă etnografică, de la ceramică, la cămăși tradiționale și broderii, printre care se numără și opt piese de broderie maghiară, lucrate în această tehnică - irásos.

Cuvinte-cheie: broderie, broderie pe desen, irásos, dr. Nicolae Minovici, Călatea.

Practici magice ale obiceiurilor legate de naștere în Țara Lăpușului

Claudia BILAȘCO, masterandă,
Facultatea de Litere, Centrul Universitar Nord din Baia Mare,
Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca, România

Zona etnografică Țara Lăpușului este situată în NV Depresiunii Transilvaniei, corespunzând în mare parte Depresiunii Lăpușului din bazinul superior și mijlociu al râului Lăpuș, partea centrală a regiunii fiind situată la 47°30' latitudine nordică și 23°50' longitudine estică. Face parte din județul Maramureș, România, alături de Maramureșul istoric, Chioar, Codru, numite și ele „țări”.

Întemeierea unei familii nu înseamnă rupere de comunitate, ci o angajare în rosturile ei.

Neamurile, vecinele, prietenele intervin în cazul în care femeia părea „stearpă” Mai întâi se influența psihicul. Tânăra nevestă era îndemnată să se așeze pe locul unde s-a aruncat apa „primei scalde” sau pe cădița de îmbăiere a copilășului. (conform unei magii homeopatice sau imitative); să șadă după lehuze, după mame cu mulți copii (magie contagioasă) să bea vin vechi cu untură de iepure, să stea cu picioarele în apă fierbinte cu stroh (flori uscate din staul), să bea oțet de poame, să se roage, să postească.

De cele mai multe ori sarcina apare firesc. Totuși apare dorința de „aflare a ce va fi fătul”, care atrage o serie de practici de ghicire a sexului: „ghicitul cu fușteii”, după lucrurile găsite pe drum, „ghicitul din păscălie”, „după corp”, „după sare”.

Viitoarea mamă trebuie să fie atentă la ce vede, la cum vorbește, să nu lovească animalele...

Copilul tocmai născut era petrecut prin „poalele mamei” pentru noroc. Placenta se îngropa într-un loc cu flori, cu mare grijă să nu poată fi găsită de vreun vrăjitor. Copilul trebuia „înfășurat” în hainele tatălui sau al unui bunic harnic.

Apa primei scalde presupune respectarea anumitor condiții. Să se toarne dintr-o singură vărsare, să se încălzească potrivit ca să nu se mai adauge apă ca să nu se căsătorească de mai multe ori.

Aproape toți informatorii au vorbit despre ursitoare, despre divinație.

Slujba botezului se subordonează tipicului bisericesc în general.

Un rol deosebit îl are nănașa care recurge la anumite gesturi de influențare a norocului și sănătății copilului. După botez unele mame cu nănașele opreau posibilitatea altor procreații prin anumite formule și actanți.

De la naștere până la botez lehuza a fost supusă unor numeroase interdicții: nu are voie să părăsească curtea, să aducă apă de la fântână, să gătească, să muncească greu. Era ajutată de o moașă.

Grija pentru copilul mic presupune alte interdicții. Copilul bolnăvicios este vândut pe fereastră cuiva care are noroc la copii, copilului i se schimbă numele. Nu se aruncă oriunde și oricând apa din scaldătoarea pruncului. Copilul trebuie tămâiat împotriva „Marțolei”. Cel mai la îndemână leac pentru orice abatere de la o sănătate normală este descântecul.

Două probleme serioase sunt „copiii din flori” și „copiii morți nebotezați”. De aici o întreagă literatură a dricolicilor sau a strigoilor.

În privința acestui prag de trecere lăpușenii au fixat o serie clară de obiceiuri, practici, credințe și superstiții care păstrează și astăzi o frumusețe aparte și sentimentul că neamul face tot ce poate pentru intrarea unui nou membru sănătos și viguros.

Cuvinte-cheie: lehuză, naștere, nou născut, moașă, nănașă.

Patrimoniul cultural românesc la Expoziția Universală de la Barcelona (1929)

Dr. hab. Gherghina BODA,
Muzeul Civilizației Dacice și Romane, Deva, România

Expozițiile universale, începând cu secolul al XVIII-lea îndeosebi, cunosc o amplă dezvoltare, fiecare urmărind să aducă în atenția publică nu numai exponate cât mai deosebite și novatoare ci, la nivel de organizare, atracții cât mai variate și inedite, de obicei ultimele inovații tehnice sau utilizarea celor deja cunoscute într-un mod cu totul și cu totul nou. Dacă inițial expoziția universală se prezenta ca o competiție între participanți, fiecare încercând să obțină profituri cât mai mari din vânzarea produselor prezentate, ulterior aceasta devine o scenă care aduce în atenția publică diverse moduri de viață, ideologii sau construcții politice, imagini puse în circulație de propaganda externă a statelor participante. Totodată, aceste mega-evenimente se erijează într-o platformă de dialog pentru progres și cooperare, un instrument de dezvoltare și „nation branding”, pentru vizitatori este o experiență educațională și distractivă care combină divertismentul și educația și oferă o mare varietate de exponate, activități și spectacole, precum și un instrument de comunicare și cooperare internațională.

România a fost una dintre țările participante, inaugurarea Pavilionul românesc de la Barcelona, pe o suprafață de 400 mp., având loc la 4 octombrie 1929, în prezența regelui Spaniei Alfons al XIII-lea. Planul Pavilionului prevedea două mari grupuri: cultural și economic, cu secțiuni dedicate artei țărănești, picturii și sculpturii moderne, artei decorative, industriilor casnice. Produsele expuse, în urma jurizării, au primit 62 Grand Prix, 51 diplome de onoare, 49 medalii de aur, 14 de argint, 8 de bronz și 21 diplome de colaboratori. Acest fapt denotă valoarea deosebită a exponatelor, precum și recunoașterea internațională a artei și economiei naționale. Ba mai mult, comisarul general al expoziției, Al. Tzigara-Samurcaș, a reușit nu numai să nu depășească bugetul alocat participării României la expoziție, ci și să obțină un excedent din vânzarea pavilionului românesc.

Cuvinte-cheie: patrimoniu, expoziție, inovații, internațional, prestigiu.

Evoluția inedită a destinației și arhitecturii unor locuințe tradiționale din zonele mai izolate ale Bucovinei

Dr. Cristian Alexandru BOGHIAN,
Institutul „Bucovina” al Academiei Române,
Rădăuți, România

Explorând câteva localități care sunt în general în arealuri mai izolate din zonele etnografice Câmpulung Moldovenesc și Rădăuți, am descoperit câteva exemple de case tradiționale care pare că au avut o evoluție distinctă față de restul tendințelor arhitecturale, uneori în contrast cu prima impresie din exteriorul acestora. Una din aceste case tradiționale, oferă vizitatorilor o expoziție în continuă expansiune cu o serie de obiecte de uz casnic sau folosite la unele meserii tradiționale. O altă casă de tip evreiesc care, deși este ușor accesibilă de la drumul principal, nu atrage prin exteriorul ei nerenovat, dar care te surprinde prin multitudinea de obiecte autentice tradiționale huțule, atent organizate sub forma unei expoziții de către proprietarul ei, unul de altfel tânăr și pasionat de istorie, etnografie și patrimoniu. Ultima casă de tip huțul este pe vârful unui deal la care se poate ajunge doar pe jos sau cu o mașină de teren foarte capabilă. Sus, te așteaptă vedere panoramică de 360 de grade asupra munților și văilor înconjurătoare în centrul căreia se află o gospodărie cu multe anexe huțule tradiționale și un bătrân dornic de stat la povești cu oricine îi trece pragul. În altă zonă aproape de graniță, în Izvoarele Sucevei întâlnim două case tradiționale românești, una nerenovată și altă modernizată, dar care te surprind prin dimensiunea neobișnuită a ferestrelor care înlocuiesc fumărițele din acoperișul în patru table. În cele din urmă poposim la „Satul bucovinean”, un complex turistic format din mai multe case tradiționale strămutate, atent mobilate și decorate cu obiecte tradiționale. Frapant este că nu toate aceste case au avut inițial destinația de locuință. Fotografii, interviurile și poveștile unor case huțule sau cu obiecte de tip huțul și românesc vor încerca să explice aspectul inedit al acestora, și să-l încadreze în contextul proceselor etnice din zona Bucovinei.

Cuvinte-cheie: locuință tradițională, casă la munte, obiecte tradiționale, huțul, românesc.

Caracteristici ale târgului în spațiul românesc*

Adriana BUTNARU, Institutul Patrimoniului Cultural

În mediul tradițional românesc, sensul termenului „târg” denotă aspecte administrative (târg – oraș), economice (târg – piață de desfacere a mărfurilor), sociale (târg – areal de dezvoltare a negustoriei, meșteșugăritului etc.), culturale (târg – loc de manifestări distractive și sărbătorești). Târgul este, de asemenea, loc de interferență a elementului autohton cu cel alogen, constituind un spațiu cultural-economic de tranzit al mărfurilor, precum și al tradițiilor. În cadrul târgului, s-au dezvoltat activ trocul și vânzarea, propunând produse cerealiere, legume și zarzavaturi, vite, produse de albinărit, țesături de in și cânepă. Fiecare dintre aceste produse aveau o legătură esențială cu îndeletnicirile tradiționale și ocupau un anumit loc în desfășurarea obiceiurilor poporului nostru: creșterea cerealelor pentru copt pâine; prelucrarea cânepii, inului, mătăsii, lânii, tăbăcirea pieilor pentru confecționarea vestimentației tradiționale românești; folosirea lumânărilor de ceară ca sursă de lumină, precum și pentru însoțirea rugăciunilor etc.

Meșteșugarii și țăranii veneau în târguri pentru a-și valorifica roadele muncii, astfel numărul mărfurilor creștea, sporind încontinuu numărul celor care vând și cumpără. În atare condiții, bâlciurile, iarmaroacele și târgurile devin sursă de îmbogățire pentru orașe, iar coagularea populației într-un areal favorabil impulsionează urbanizarea și migrația de la sate la oraș. Drept dovadă a activității negustorești intense, unele localități sau regiuni au preluat denumirea arealului geografic, precedată de cuvântul *târg*, cum ar fi: Târgu Mureș, Târgu Neamț, Târgu Jiu etc. Menționăm, totuși, că în fiecare localitate, asociată cu un târg, atât Târgul din Năuntru, cât și Târgul din Afară reprezenta un loc de manifestații sătești și țăărănești, cum ar fi: hora, sărbătorile calendaristice etc.

Cuvinte-cheie: târg, oraș, meșteșugari, negustori, tradiții.

Interferențe ale ornamentului de covor și al celui de port popular în Republica Moldova

Dr. Svetlana CANGAȘ, Universitatea Tehnică a Moldovei

Covorul este un obiect de cult utilizat la găteala casei, cu siguranță întâlnit în toate zonele din Republica Moldova. Este un obiect vechi care păstrează în sine simboluri și ornamente deseori comune cu cele de pe cămășile și produsele de port popular. Tradiția de țesere a covoarelor de fiecare gospodină s-a păstrat puțin, chiar și pentru începutul sec. XX, dar tradiția de a găti casa cu covoare mai rămâne să fie viabilă și în zilele noastre. Covorul autentic ca obiect de cult se caracterizează prin prezența unui ornament caracteristic puternic geometrizat și stilizat cu influențe simbolice comune ale ornamentului produselor de port popular. Gama cromatică, organizarea pe rânduri a ornamentului în covor sau râuri în cămașa populară, prezența și semantica alțiței și încrețului în cămașă precum și a chenarului covorului menționează despre profunde interferențe de organizare a spațiului plastic. Utilizarea preponderentă a pomului vieții, pieptenului sau palmei, cârligului ciobanului în ornamentul covorului, dar și în elementele de broderie ale cămășii sau alte piese de port popular caracterizează autenticitatea produsului.

Cuvinte-cheie: covor, găteala casei, simbol, ornament.

Diversitatea rumbelor basarabene

Dr. Viorica CAZAC, Elena URSU, Marin CUCERENCU,

Universitatea Tehnică a Moldovei

Frumusețea scoarțelor de interior basarabene despre care se cunoaște, fiind prezente în orice colț al lumii este caracterizată de o mare diversitate. Parte din ele reprezintă covoarele, elemente de decor central și principal al pereților în interior. *Rumbele*, fac parte din grupul covoarelor de perete, în calitate de textile principale de decor al interioarelor, având ca element principal vizual estetic de comunicare – *Rombul*. Lucrarea prezintă rezultatele studiului desfășurat în cadrul Programului de Stat 20.8009.0807.17 REVICULT.

Rombul, drept element ornamental principal al *Rumbelor*, se regăsește în toate interpretările stilistice de reprezentare estetică, dar și etnolingvistică. Astfel, Rombul prin repetitivitatea ritmică este „botezat” de creatoarele din satul Sofia, r-nul Drochia: *prăjițel, jumătate de prăjițel, dobă, romburi alungite, romburi pătrate, romburi cu funde(banturi)* în registrul ornamental orizontal pe care îl formează, pot fi separate pe verticală de un ansamblu de linii paralele ritmice verticale numite *scaune*. Au fost identificate reproduse și alte elemente ornamentale: „fluturi”, „miez de nucă”, etc.

Analiza structural-compozițională a *Rumbelor* a condus la constatarea definirii lor estetice de module compoziționale constituite din linii ce formează figurile geometrice ale panoului central, diverse după numărul repetitivității liniilor/formelor succesive ascendente, direcția de orientare, dimensiuni, etc. Panoul central este integrat într-un ancadrament/chenar la fel realizat din liniile frân-te ce determină traiectoria rombului, numite *șuvoaie, râuri*. Liniile ce definesc modulele ornamentale sunt reproduse în culori vii/expesive puse în evidență datorită contrastului de negru al câmpului, cel mai frecvent utilizat. Rareori, pot fi întâlnite „câmpuri” de o altă nuanță cromatică.

Cuvinte-cheie: romb, Rumbe, textile de interior, țesute, scoarțe.

Tradiții și obiceiuri de înmormântare legate de moartea năprasnică *

Carolina COTOMAN, Institutul Patrimoniului Cultural

În societatea de astăzi, caracterizată de evoluția vertiginoasă a științei și tehnologiei, oamenii evită să pronunțe cuvântul „moarte”, iar tot ce le amintește de moarte este respins categoric. În viziunea omului contemporan, de cele mai multe ori, moartea este doar un fenomen negativ, o pierdere. Auzim deseori zicându-se „I-am pierdut”, cu referire la o persoană, care a decedat.

Actualmente, omul și-a pierdut în mare măsură cunoștințele ancestrale despre moarte, iar societatea aproape și-a pierdut tradițiile inițiatice, în cadrul cărora individul era învățat cum să treacă prin moartea simbolică sau, cel puțin, dobândea cunoștințe de filosofie tradițională referitor la existență, divinitate, structurile lumii. Astfel, omul contemporan, uneori antireligios, încearcă să ignore moartea, abordând-o ca pe ceva nefiresc, denaturat și oribil, ea fiind mereu dușmanul cel mai înverșunat al omenirii.

Din cele mai vechi timpuri și până aproape de zilele noastre, omul, modelat conform unor mentalități arhaice sau tradiționale, trata moartea cu un real interes existențial. În mediul tradițional era considerată firească moartea ce survenea din cauze naturale: bătrânețe, boli etc. Moartea accidentală, atât de frecvent atestată astăzi, era considerată nefirească – *năprasnică*, întrucât sufletul omului putea să fie surprins într-un moment, când nu era suficient de bine pregătit pentru moarte și, conform concepțiilor tradiționale, risca să nu se încadreze reușit în dimensiunile lumii de dincolo.

În comunicare, va fi analizat conceptul de moarte năprasnică, în baza surselor științifice, teologice, precum și a materialelor de teren; vor fi prezentate tradiții și obiceiuri de înmormântare (cu explicarea fiecărei etape a obiceiului de înmormântare), practicate la înmormântarea celor care au suportat o moarte năprasnică, comparând străvechile complexe ceremoniale cu aspectele păstrate până acum; va fi demonstrat modul de surprindere a detaliilor și de cuprindere a întregului, încadrat în fenomene respective ale culturii populare; va fi relevată părerea societății despre cei, care au avut o moarte năprasnică.

Cuvinte-cheie: moarte năprasnică, obiceiuri de înmormântare, mentalitate tradițională.

Alimentația tradițională. Studiu de caz – Comunitatea românească din Grecia

Ana-Maria CUCIUREANU, studentă, Facultatea de Litere, Centrul Universitar Nord din Baia Mare, Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca, România

Acțiunea de „a mânca” intră în seria actelor ritualice și ceremoniale care dețin o mare capacitate de transformare socială, cu o eficacitate simbolică bine marcată. Istoria alimentației nu poate fi privită detașat de istoria umanității, acestea identificându-se în etapele evoluției lor. Factorii care au un rol important în acest sens, influențând și dimensionând semnificații și conotații specifice, sunt: mediul natural, condițiile de climă, structura socio-economică a comunităților, credințele spirituale.

Un fenomen acut al societății românești, în ultimii 30 de ani, este migrația. Dacă în a doua jumătate a secolului trecut, în perioada comunistă, fenomenul migrației s-a concentrat pe mutarea populației din mediul rural în cel urban, liberalizarea granițelor, intrarea în structurile UE, NATO etc., au facilitat și chiar încurajat, într-un mod sau altul, migrația românilor. Comunitățile românești au crescut semnificativ, ajungând să ocupe un loc deloc de neglijat din populația țărilor de migrație, ba chiar să constituie o minoritate reprezentativă în anumite state din Europa (Italia, Spania. Marea Britanie etc.).

Statistic vorbind, Grecia nu are o situație clară a comunității românești, ultimul recensământ datând din 2007. Pe baza informațiilor furnizate de asociațiile românești, în Grecia se află un număr de aproximativ 100.000 de români proveniți din mai multe zone ale României, preponderent din Moldova, Bucovina și Maramureș, mare parte din ei locuind în Atena.

Lucrarea de față prezintă un studiu de caz efectuat în cadrul comunității românești din Grecia, având ca element principal alimentația tradițională. Pornind de la ideea că această comunitate face parte din diaspora de mobilitate, nefiind definită clar de o perioadă de timp, vom observa, totuși, că alimentația tradițională este un element extrem de important în păstrarea identității naționale. Comunitățile românești, fie ele istorice sau de mobilitate, urmează un tipar social autentic românesc, cu puține influențe străine, determinate de mai mulți factori.

Cuvinte-cheie: alimentație tradițională, migrație, românesc, identitate națională, Grecia.

Proiectul de reconstrucție a centrelor religioase și educaționale a evreilor din Chișinău (începutul anilor '90 ai secolului XX) *

Dr. Victor DAMIAN, Institutul Patrimoniului Cultural

La sfârșitul anilor '80 ai sec. XX în URSS a început procesul de renaștere națională evreiască. În diferite regiuni ale URSS au început să se formeze societăți de cultură evreiască (JEC). În 1989, o societate similară a fost creată și în RSSM.

Declarația de independență a Republicii Moldova a jucat un rol semnificativ în acest proces. Dorința evreilor moldoveni de a trăi conform tradițiilor religioase a creat condiții pentru renașterea vieții și educației religioase.

Înființarea asociației s-a înfăptuit la sfârșitul anului 1989 cu ajutorul organizației Habad-Liubavici. Primul conducător al asociației a fost rabinul Z.-L. Abelski (1927-2014), care mai târziu a devenit rabinul șef al Chișinăului și Moldovei. În perioada anilor 1990-1992 cu ajutorul său au fost deschise o ieșiva, o grădiniță evreiască, două școli.

Z.-L. Abelski plănuia să creeze la Chișinău, împreună cu alte organizații evreiești, un complex religios și educațional. Trebuia să fie situat pe strada Sovetskăia, care, la inițiativa rabinului, a fost redenumită strada Rabbi Țirelson, iar stradela Iakimovskaia din apropiere, unde se afla și sinagoga, a fost redenumită strada Habad-Liubavici.

Grupul principal al clădirilor acestui complex (hotelurile, cantina, biblioteca, școala religioasă etc.) trebuia să fie situat pe strada Rabbi Țirelson. Acestea au fost proiectate de arhitecții S. Șoihet și B. Weissbein.

Pe strada Habad-Liubavici era planificată deschiderea ieșivei, ospătăriei, și brutăriei, însă acest proiect nu a fost niciodată implementat. Potrivit martorilor acestor evenimente, din cauza contradicțiilor apărute între organizațiile evreiești care au luat parte la acest proiect. Încercările de restaurare a clădirilor de pe strada Rabbi Țirelson au fost făcute în mod repetat prin eforturile actualei comunități evreiești din Republica Moldova, care plănuiește ca aceste clădiri să fie restaurate în perioada anilor 2021-2023.

Cuvinte-cheie: renaștere, viață religioasă, rabin, sinagogă, restaurare.

Costumul tradițional din zona Oașului – de la pânza țesută la dantela brodată

Adela DOBRESCU, Muzeul Județean Satu Mare, România

Despre criza identitară în era globalizării s-a scris mult. De ce ar fi important acest aspect atunci când vorbim despre costumul popular? Pentru că acest subiect focalizează răspunsuri la multe dintre întrebările pe care regăsirea identității naționale le ridică. Ușurința cu care costumul popular răspunde la dorințele comunităților și mai important la dorințele individului de a-și recăpăta identitatea este uimitoare.

Mai înainte de toate, costumul popular s-a transformat azi, cu o rapiditate de invidiat, într-un brand al comunităților și nu în puține cazuri într-un brand de țară. Fiecare comunitate caută să-și restaureze costumele originale, cele care o deosebeau de celelalte comunități, dar fără îndoială astăzi, acum acest lucru este foarte greu de realizat și nu de puține ori imposibil. În căutarea lor, aceste comunități descoperă legăturile indestructibile dintre costum și identitatea de grup, legături care au supraviețuit în ciuda modernității. Redescoperirea costumului, punerea lui în valoare și folosirea lui ca element de identitate presupune o responsabilitate mare de care trebuie să fim cu toți conștienți.

Evoluția costumului în zona Oașului este cu adevărat spectaculoasă și implică modificări importante începând cu materialul din care erau confecționate elementele constitutive până la ultima mărgică folosită în decor. Costumul oșenesc, deși mult schimbat, este totuși prezent nu doar ca recuzită ci ca parte componentă, ca element identitar, în viața de zi cu zi a oșenilor.

Cuvinte-cheie: industria textilă casnică, costumul tradițional, identitate culturală, ornamentală, cromatică.

Transformări ale tradițiilor de iarnă în RSS Moldovenească *

Dr. Adrian DOLGHI, Institutul Patrimoniului Cultural

Sărbătorile de iarnă în copilărie au un impact formator deosebit asupra formării personalității copiilor. În cadrul tradițiilor de Crăciun și de Anul Nou persoana participă la ritualuri și obiceiuri specifice poporului său care își trag originea din perioada precreștină, și care s-au format și evoluat în timp, reprezentând elemente ale conștiinței de neam și formă de manifestare a identității etnice.

Puterea sovietică a urmărit să lichideze tradițiile vechi și inventeze tradiții revoluționare, de asemenea să transforme unele tradiții creștine în tradiții comuniste, pentru a constitui o cultură nouă – de timp sovietic. În urma analizei tradițiilor de iarnă în RSSM, cu implicarea copiilor, concluzionăm că transformarea tradiției a avut loc doar în calendarul oficial din care cauză nu a putut influența decisiv asupra formării identității etnoculturale a tinerii generații din RSSM. Cu toate eforturile factorului politic, calendarul tradițional, nu a putut fi modificat. Cu toate interdicțiile, intimidările și criticile la adresa tradițiilor ca fiind reminiscențe burgheze, înapoiate, iar cele religioase degradante etc. - multe familii își deschideau ușile colindătorilor. În pofida mediului politic și ideologic ostil, atașamentul populației față de tradiții, obiceiuri, credința creștin-ortodoxă, nu a fost lichidat. Durabilitatea tradițiilor în conștiința societății a împiedicat dezlocuirea lor, ele au fost umplute parțial cu unele elemente cu conținut ideologic. Influența mediului – parțial a propagandei ateiste din partea școlii și organizațiilor de copii și cea religioasă din partea familiei – a format o atitudine duplicitară a atitudinii față de religie, impunându-i să urmeze în taină culturile religioase. Copiii, cei mai vulnerabili în sensul influenței masive a propagandei s-au pomenit prinși între două lumi contradictorii: cea sovietică oficială și cea a mediului tradițional din care își trăgea originea (familia, satul, rudele). Valorile autentice în cele din urmă învin-gând din punct de vedere spiritual.

Cuvinte-cheie: tradiții, sărbători de iarnă, putere sovietică, ideologie, identitate.

Procesul de emancipare și redeșteptare al romilor din România, prezentat în ziarul „Glasul Romilor”(1934-1941) *

Dr. Ion DUMINICA, Institutul Patrimoniului Cultural

După adoptarea actelor privind „dezrobirea Țiganilor” la mijlocul sec. al XIX-lea, autoritățile românești n-au elaborat instrumentele social-economice necesare pentru ca „Țiganii emancipați” (romii) să poată beneficia de libertatea înzestrată. Timp de aproape șapte decenii, romii au fost „risipiți pe toate plaiurile României, lăsați în voia soartei, în întuneric... trăind în urma tuturor popoarelor, fără de ideal și fără coeziune”.

Drumul spre emanciparea romilor „a fost deschis” abia în anii '30 ai secolului XX, după apariția în spațiul public a primilor lideri romi „idealiști, plini de încredere și cu voință de fier”, care s-au adaptat individual la noile realități sociale și au inițiat „lupta neobosită pentru îmbunătățirea situației romilor în domeniile: cultural, economic, social și național”.

În primul număr al ziarului „Glasul Romilor” (1-15 noiembrie 1934), Gheorghe Niculescu, președintele activ și Marele Voievod al Uniunii Generale a Romilor din România, mare comerciant și consilier în Ministerul Muncii și Sfatul Negustoresc, proprietarul Florăriei „La doi trandafiri” din București (Piața Sfântului Anton, 10) – vorbește „pe înțelesul tuturor romilor din România” despre obiectivele Programului de Emancipare și Redeșteptare: „Scopul urmărit de noi este de a veni în ajutorul tuturor romilor săraci”.

După înregistrarea oficială cu statut de persoană juridică a Asociației „Uniunea Generală a Romilor din România”, Gheorghe Niculescu proclamă importanța acestui eveniment istoric: „Ziua de 30 noiembrie 1934, constituie o zi mare pentru viitorul Romilor, care, în fine, au o organizație și o conducere oficial recunoscută. Asociația noastră și-a ales ca țel, ridicarea neamului romilor, la acel grad de civilizație, care să corespundă secolului în care trăim. Drumul spre emancipare este deschis; să mergem cu toții înainte, mereu înainte” (Glasul Romilor (nr. 2); august 1935).

În cadrul comunicării, vor fi evidențiate obiectivele și realizările procesului de Emancipare și Redeșteptare al Romilor din România, care au fost reprezentate în cadrul celor 15 publicații ale ziarului „Glasul Romilor” (1934-1941).

Cuvinte-cheie: Programul de Emancipare și Redeșteptare al Romilor, ziarul „Glasul Romilor”, liderii romi, Asociația „Uniunea Generală a Romilor din România”, ajutorul romilor săraci.

Din istoria relațiilor spirituale ale bulgarilor din Basarabia cu mănăstirile de pe muntele Athos *

Dr. hab. Ivan DUMINICA, Institutul Patrimoniului Cultural

Tradiția pelerinajului ortodox la Locurile Sfinte are rădăcini adânci printre bulgarii basarabeni. Acest obicei evlavios l-au adus cu ei din Balcani. Cele mai populare destinații în care credincioșii au căutat să ajungă au fost: Ierusalim și Sfântul Munte Athos.

Documentele publicate recent de Muzeul Etnografic „Golyamata Kašta” din satul Zarea (reg. Odesa, Ucraina) ne dezvăluie unul dintre aspectele puțin cunoscute ale legăturilor spirituale ale coloniștilor bulgari cu, care se află în Sfântul Munte Athos. Aceste documente reprezintă două scrisori (din 14 iunie 1896), întocmite de către ieromonahul Procopie, starețul schitului Xilurgu „Adormirii Maicii Domnului” și trimise lui Costa Ivanov Kurinov, originar din satul bulgar din Basarabia – Camcic.

Din cuprinsul primei scrisori reiese clar că la 15 aprilie 1896, schitul Xilurgu a fost vizitat de pelerini din satul Deljiler – Ivan Stoianov și Vasili Argirov, care i-au informat pe călugării de acolo că un oarecare Costa Ivanov Curinov „și-a exprimat dorința sfântă de a-și dedica” în favoarea acestui sfânt lăcaș. În acest sens, Costa Curinov a cerut, prin acești doi pelerini, călugării să-i dea binecuvântare și împuternicire pentru a strânge bani pentru schitul Xilurgu. După cum reiese clar din conținutul primului document, călugării au dat răspuns pozitiv la cererea lui Curinov și l-au binecuvântat „pentru această lucrare plăcută lui Dumnezeu” și, în același timp, i-au oferit o „plină procură” prin care s-ar putea adresa „compatrioților noștri iubitori de Hristos despre a ne acorda alocație milostivă”. Astfel, al doilea document este „Procura” menționată anterior. Din conținutul său, este de remarcat faptul că frații monahali au promis că toți cei care contribuie la întreținerea schitului vor fi consemnați în așa numită „comemorarea” locală (sinodic) „pentru pomenirea veșnică și temporară”. De asemenea, toți donatorii au trebuit ulterior să primească un „răspuns” de la frații schitului „Xilurgu”.

Cuvinte-cheie: Pelerinaj, Sfântul Munte Athos, bulgarii din Basarabia, schitul Xilurgu, biserica.

Omul cu măștile

Gabriela FILIP, Muzeul Județean de Etnografie
și Artă Populară Maramureș, România
Daniel POP, student, Facultatea de Litere,
Centrul Universitar Nord din Baia Mare,
Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca, România

Lucrarea își propune să aducă în prim plan măștile tradiționale folosite în zona Maramureșului în perioada sărbătorilor de iarnă și jocurile cu măști din cadrul teatrului popular (Viflaimul).

Datinile și obiceiurile din cadrul sărbătorilor de iarnă au existat încă din vremuri îndepărtate, unele venind din perioada precreștină, iar altele fiind preluate și valorificate în spiritul și beneficiul creștinismului.

În spațiul românesc, masca este întâlnită atât în momentele cheie din viața omului - naștere, nuntă, înmormântare, cât și în cadrul obiceiurilor din vremuri îndepărtate, jucând numeroase roluri: apotropaice, de purificare, magie, de comunicare cu spiritele strămoșilor, de invocare a duhurilor pentru fertilitate și rodnicie ș.a.

Fiind folosită inițial la practicarea vânătorii, iar mai apoi ca simbol în cadrul riturilor, masca avea caracter laic și funcții care cuprindeau valori mitice, apotropaice și sociale. Cu timpul, funcțiile și caracterul măștii au suferit modificări esențiale. În prezent masca este folosită ca recuzită în spectacole și adaptată teatrului popular cu caracter creștin care se practică în preajma sărbătorilor de iarnă; funcțiile inițiale fiind înlocuite cu funcția ludică și cea estetică.

De asemenea, prin intermediul „Omului cu măști” ne propunem să subliniem importanța și rolul pe care masca îl joacă, nu doar în cadrul teatrului popular, ci și în viața de zi cu zi. Acesta pune accent pe aspecte mai puțin cunoscute de către simplul privitor, pe care a reușit să și le însușească de-a lungul anilor în care s-a dedicat realizării măștilor populare și valorificării lor.

Simbolistica măștii este legată în mod direct de riturile agrare, de importanță și rolul acestora, dar și de zilele „moșilor”, mai cu seamă de moșii de iarnă.

Cuvinte-cheie: teatru popular, masca tradițională, făuritor, Maramureș, moșii de iarnă.

Îndeletnicirile profesionale ale populației ruse din Chișinăul interbelic *

Olga GARUSOVA, Institutul Patrimoniului Cultural

Populația de etnie rusă care locuia la Chișinău reprezenta diferite păături sociale, în sfera îndeletnicirilor cărora s-au dezvoltat istoric anumite tradiții și continuitate.

În perioada interbelică, odată cu schimbarea unor domenii tradiționale de activitate ale populației urbane rusești, s-a schimbat și structura socială.

Comunicarea va examina un subiect mai puțin studiat al impactului noilor condiții politice, economice, socio-culturale asupra tipurilor de angajare a intelectualității din Chișinău. Din punctul de vedere al grupurilor profesionale (funcționari, angajați, medici, profesori, jurnaliști, artiști), situația a fost ambiguă. Istoriile personale ale basarabenilor de etnie rusă dezvăluie diverse traiectorii de viață și cele profesionale. Odată cu românizarea aparatului administrativ, oportunitățile pentru vorbitorii de limba rusă de a alege un loc de muncă în sfera managementului s-au redus semnificativ. Unii dintre cei care, datorită afilierii lor profesionale, erau dependenți financiar de serviciul public, și-au câștigat mijloacele de trai în zone departe de ocupațiile lor anterioare. Unii dintre ei s-au mutat în sectorul privat, unde o carieră profesională se putea dezvolta cu succes. Alții s-au alăturat rândurilor șomerilor, pierzându-și statutul social anterior.

Nișe notabile pentru oamenii de profesii libere, al căror număr a crescut odată cu aflulul refugiați din Rusia Sovietică, au fost medicina, jurnalismul, activitățile didactice și teatrale, muzica. În aceste domenii s-a păstrat continuitatea experienței și cunoștințelor, relația profesiei cu aspectele materiale, gospodărești, culturale și spirituale ale vieții de zi cu zi. Adesea, hobby-urile și aptitudinile anterioare – cunoașterea limbilor, lecțiile de muzică la domiciliu, participarea la spectacole de amatori – se transformau în ocupație principală.

Situația de pe piața muncii în anii interbelici a fost complexă, schimbătoare și contradictorie. În același timp, exista o dorință constantă a intelectualității ruse de a-și continua activitățile profesionale, ceea ce a făcut posibilă păstrarea modului obișnuit de viață și adaptarea la o nouă realitate socială.

Cuvinte-cheie: îndeletnicirile profesionale, populația urbană rusă, perioada interbelică, sectorul privat, piața muncii.

Urzicile – plantă multifuncțională în preparate tradiționale

Dr. Olga GUTIU, dr. Viorica CAZAC, Universitatea Tehnică a Moldovei

Alimentele tradiționale joacă un rol important în identitatea locală, comportamentul consumatorilor, transferul patrimoniului cultural pentru generațiile viitoare și interacțiunea acestui patrimoniu cu restul lumii. Produsele autohtone sunt, de regulă, produse naturale, care au valoare nutritivă și biologică înaltă și se înscriu perfect în tradițiile alimentare naționale.

Până la apariția agriculturii primele produse alimentare pentru strămoșii noștri erau acelea culese din natură. Ei aveau o speranță de viață mai lungă și un sistem imunitar mai puternic, iar acest lucru se datorează, probabil, dietei lor bogate în ierburi și produse crude. În special primăvara, după penuria relativă în surse proaspete de vitamine în perioada de iarnă când calitățile nutritive ale legumelor și hranei sunt scăzute, urzicile joacă un rol important în alimentație și sănătate.

Studiul preliminar desfășurat în teren, a constatat că urzicile se utilizau în diverse preparate tradiționale în diverse regiuni ale Republicii Moldova ca: supe, borșuri, ciorbe, tocănițe, sosuri, mâncare de post, pilafuri, salate, plăcinte, conserve pentru iarnă, condimente, băuturi, tincturi etc., aceste plante se foloseau în medicina tradițională, metode de îngrijire și sănătate, meșteșugărit (confecționarea fibrelor textile, țesăturilor grosiere, funiilor de pescuit, hârtiei), nutreț pentru animale, distrugerea insectelor și a dăunătorilor din grădină etc. La fel sunt și multe obiceiuri și superstiții aferente urzicilor, conform credințelor populare, acestea sunt asociate cu forța lor protectoare, cu înzestrarea lor de a vindeca și a menține sănătatea oamenilor, pentru a înlătura forțele necurate, mănunchiurile de urzici erau atârinate la intrare și colțurile casei, grajdurile de animale etc.

În cadrul studiului Programului de Stat 20.8009.0807.17 REVICULT, analizând compoziția și proprietățile fizico – chimice a urzicilor și preparatelor cu utilizarea urzicilor s-a remarcat o valoare biologică destul de înaltă a acestor plante. Urzicile fiind bogate în substanțe de natură proteică, având un număr mare de aminoacizi, glucide, vitaminele C, B2, și K, acid pantotenic, acid folic, clorofilă, caroten, săruri de calciu, magneziu, fier, siliciu, fosfați etc.

Cuvinte-cheie: plante de primăvară, urzici, preparate tradiționale, beneficii, obiceiuri.

Cămașa cu altiță de la interferența subzonelor Rădăuți și Humor între tradiție și uniformizare

Valentin-Mihai HRINCESCU, student,
Facultatea de Litere, Centrul Universitar Nord din Baia Mare,
Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca, România

Portul popular românesc se caracterizează printr-o impresionantă specificitate zonală care poate fi studiată până la nivelul unor areale foarte restrânse, putând fi identificate cu ușurință elemente ce diferențiază și individualizează portul locuitorilor unor sate învecinate. Bucovina este una dintre regiunile din România în care portul popular a rămas funcțional pentru majoritatea populației rurale până dincolo de a doua jumătate a secolului XX, confecționarea pieselor de port practicându-se în multe localități din județul Suceava fără întrerupere până în prezent. Acest fapt va reprezenta cu siguranță un atu în demersul nostru de a observa modul în care a evoluat de la începutul secolului trecut și până în zilele noastre arta realizării celei mai spectaculoase piese de port popular - cămașa femeiască și în ce măsură mai putem vorbi despre dorința oamenilor de a-și exprima prin port apartenența la un spațiu și o comunitate strict delimitate, în contextul diferitelor modificări pe care societatea le-a cunoscut în tot acest timp, de la colectivizare și industrializare, până la fenomenul migraționist și globalizare.

Zona la care vom restrânge studiul nostru cuprinde trei sate aflate la interferența subzonelor Rădăuți și Humor – Iaslovăț, Arbore și Cajvana (devenit în anul 2004 oraș), în care meșteșugul realizării cămășilor a fost și este foarte bine reprezentat și care, dincolo de apropierea lor geografică, s-au individualizat prin portul tradițional.

Ce anume ne face să știm cu certitudine că o anumită cămașă este dintr-un sat sau din celălalt? Cum se explică faptul că un model poate fi utilizat în realizarea cămășilor din toate cele trei sate fără a influența specificitatea fiecăruia dintre ele? Mai putem spune același lucru despre cămășile din prezent? Lucrarea de față își propune să răspundă la aceste întrebări printr-o analiză comparată a manierei în care au fost și sunt realizate cămășile în acest areal, pornind de la preferința pentru diferitele tipuri de materiale, croi, finisaj, până la compoziție sau raporturile dintre diferitele părți componente ale cămășii.

Cuvinte-cheie: cămașă cu altiță, uniformizare, decor, compoziție, proporție.

Alimentația tradițională ca mecanism de adaptare la mediu *

Dr. Natalia GRĂDINARU, Institutul Patrimoniului Cultural

În comunicare va fi analizat fenomenul alimentației tradiționale românești din spațiul Pruto-Nistorean ca mecanism important de adaptare etnoecologică, cu funcție de reglare a schimbului energetic între corpul uman și mediu. Va fi re-flectată, de asemenea, relația de interdependență între nutriție și produsele alimentare, obținute în economia casnică, acestea fiind determinate de condițiile naturale de locuire. Menționăm că și principalele îndeletniciri ale populației: agricultura, creșterea vitelor, pescuitul, albinăritul etc., – evoluează în funcție de condițiile naturale. Concomitent, vor fi elucidate unele elemente reprezentative pentru sistemul de valori, proprii istoriei și culturii etnice a poporului nostru: specificul regimului alimentar tradițional, al hranei zilnice, sezoniere, bucatele rituale, procedeele tehnice de preparare și consumare, eticheta.

Evaluând în ansamblu rația alimentară zilnică, trebuie de remarcat că aceasta, cu unele excepții, cauzate de factori climatici (secetă etc.), economici și sociali, asigură, de obicei, aportul complet de vitamine și minerale, necesare organismului, iar sistemul nutrițional tradițional reprezintă rezultatul unei fuziuni biologice, istorice și culturale.

Va fi analizat, de asemenea, impactul ecosistemului asupra resurselor alimentare și asupra formării metabolismului oamenilor locului. Va fi relevant specificul nutrițional al românilor din regiunea vizată, care este analizat sub aspectul utilizării și procesării raționale a resurselor alimentare, precum și al menținerii echilibrului cu mediul.

Cuvinte-cheie: alimentație tradițională, bucate rituale, resurse alimentare, sistem nutrițional.

Memoria culturală biblică în discursul artistic: dimensiuni identitare **

Dr. Ana GHILAȘ, Institutul Patrimoniului Cultural

Memoria culturală este considerată a fi un model de percepție a evenimentelor istorice, reflecție asupra lor și interpretarea acestora în conformitate cu spiritul timpului prezent. Formă de transmitere și de actualizare a sensurilor culturale, termenul este utilizat în accepția cercetătorului J. Assmann, dar ne referim și la alți specialiști în domeniu (M. Halbwachs, A. Warburg). Obiectul de cercetare în acest demers este rolul memoriei culturale biblice în structurarea textului artistic, în afirmarea identității personale și a celei etnice.

Constituind un factor important în formarea și susținerea identității colective (naționale, sociale, religioase ș.a.), memoria culturală impune, totodată, o actualizare și o interpretare periodică, pentru a releva relația dintre trecut cu prezentul viu, aspecte ce sunt realizate în discursuri artistice, filosofice, pedagogice ș.a. Este important faptul cum se manifestă memoria culturală în epocile de criză, în acest caz, imaginarul artistic devine esențial, deoarece creează posibilitatea unei „reconstruiri” a memoriei culturale a timpului respectiv, dar și relevarea viziunii artistice, sociale a individualității creatoare. Un rol important revine amintirilor și conceptelor colective, miturilor, simbolurilor ș.a.

Întru argumentarea ideilor expuse, ne referim la modalitățile de valorificare artistică a unor aspecte din Marele Text – Biblia în discursul dramaturgic, literar și în cel teatral, evidențiind relația text biblic – folclor – identitate (personală, etnică). Demonstrăm că individualitatea creatoare, în discursul său artistic, interpretând motive, simboluri, personaje biblice, le construiește din nou, conform percepției sale, a viziunii sale artistice și, evident, a contextualității istorice, politice, sociale, estetice etc.

Cuvinte-cheie: memorie culturală, text biblic, folclor, simbol, identitate etnică

Muzeul, sistem cultural deschis

Dr. Natalia LAZAR, Facultatea de Litere,
Centrul Universitar Nord din Baia Mare,
Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca, România

Definitorie pentru existența umană este creația de valori culturale, fapt ce evidențiază că, în raport cu umanitatea, cultura se constituie ca entitate universală. Cultura poate fi considerată a treia existență, între om și natură, iar omul a fost cel care a creat un sistem complex de semne pe care le utilizează, prin care își reglează relația cu mediul înconjurător, cu semenii. Cultura modelează personalitatea umană, transmite informații, cunoștințe, modele comportamentale, atitudini sociale, istoria omului în evoluția societății, iar sistemele sociale au creat, în timp, metode și mijloace de comunicare, coduri de comunicație, cu un înalt grad de generalizare simbolică.

Mare parte din elementele sistemului cultural uman o reprezintă interpretarea experienței și conferirea de semnificații, societatea însăși fiind ca un sistem de cunoștințe, împărțite în diferite grade de membrii societății, o construcție socială, o creație a omului realizată în mod simbolic. Comunicarea dintre oameni este una sistemică, complexă – culturală, lingvistică și mediată, iar utilizarea unui limbaj sau cod presupune un sistem de semne cu adânci semnificații.

Muzeul reprezintă un adevărat sistem cultural, prin toată activitatea sa el contribuind semnificativ la modelarea personalității umane. Muzeele au menirea de a prezenta rădăcinile culturii și civilizației, viața în toată complexitatea ei, muzeele etnografice fiind considerate factori determinanți în reconstituirea imaginii satului tradițional, în salvagardarea, conservarea și promovarea patrimoniului cultural material și imaterial al acestuia. În cheia unei abordări culturologice, muzeul este responsabil cu protejarea moștenirii culturale, iar, prin prisma teoriilor comunicaționale, muzeul reprezintă un sistem deschis de comunicare, nereducându-se la artefact, ci înscriindu-se într-un spațiu cultural mai larg.

Cuvinte-cheie: cultură, sat, muzeu, artefacte, comunicare.

Alimentația tradițională din Sătmar – marcă identitară

Dr. Maria-Magdalena LOBONȚ-PUȘCAȘ,
Muzeul Județean Satu Mare, România

În viața comunităților tradiționale activitățile cotidiene ori sezoniere, sunt caracterizate de o mulțime de obiceiuri și credințe. Cunoașterea lor prezintă un interes deosebit pentru cunoașterea culturii tradiționale și pentru înțelegerea strămoșilor noștri. Sub influența civilizației, parte din aceste obiceiuri fie sunt pe cale să dispară, fie sunt supuse procesului de transformare.

În județul Satu Mare, spațiu caracterizat de multiculturalism determinat de multietnicitate, se mai practică sau sunt păstrate în mentalul colectiv câteva tradiții alimentare devenite azi mărci identitare. Unele dintre ele cu certe valențe apotropaice, menite să protejeze și să consacre atât pe cei ce le săvârșesc cât și pe cei pentru care se săvârșesc.

Alimentația tradițională de peste an sau cea de sărbătoare s-a dovedit a fi, pe de o parte – echilibrată, pragmatică și necesară, pe de altă parte act cultural și social.

Universul culinar Sătmărean este unul deosebit de ofertant, marcat de influențele bucătărilor etnice tradiționale. Prin tradiție în Sătmar se consumă sub diverse forme cartofii, legumele, carnea, lactatele, condimentele.

Cuvinte-cheie: sătmar, obiceiuri, alimentație, sărbătoare, multiculturalitate.

Aspecte tehnologice tradiționale de selectare și prelucrare a pieilor și blănurilor *

Ina ISAC, Institutul Patrimoniului Cultural

Un spațiu românesc, în perioada sec. al XIX-lea – sec. XX, un loc de frunte îl avea meșteșugul prelucrării pieilor și blănurilor. Aceste materiale servesc pentru confecționarea unor piese vestimentare, cum ar fi: cojoace, căciuli, gulere, căptușeli, învelitori, chimire, curele, mănuși, încălțăminte, genți și alte produse, precum fețe de tobă, cimpoaie etc.

Materia primă, folosită în meșteșugul de prelucrare a pieilor și blănurilor, este apreciată după anumite criterii de calitate: durabilitate, valoare de prezentare (aspect, confort). Meșteșugarii, pentru a-și asigura calitatea produselor, pentru a-și forma sau păstra fidelitatea clientelei și onoarea de meșteșugar, erau foarte selectivi la cumpărarea materiei prime. Valoarea calitativă a obiectelor, confecționate din piele sau blană, depinde de mai mulți factori: de soiul animalului, de nutriția acestuia, de zona geografică în care este crescut etc.

Este importantă îndemânarea persoanei care sacrifică animalul, pentru a nu găuri pielea într-un loc nepotrivit. Este necesar, de asemenea, ca persoana respectivă să fie pricepută la procesul de jupuire a pielii și la procesul de conservare prealabilă a pielii, până a ajunge la meșterul dubălar. Conservarea necalitativă sau uscarea direct la soare, cu sau fără sare, sau uscarea pe grinzile podurilor, poate duce la întărirea, scorjirea sau putrezirea pielii.

Alt aspect al calității îl constituie perioada, în care au fost sacrificate animalele, cea mai optimă pentru obținerea unei piei de calitate superioară fiind cuprinsă între lunile august și noiembrie. O altă condiție ține de vârsta animalului și de greutatea ce o atinge la momentul sacrificării. Cele mai apreciate și la mare căutare erau pieile provenite de la animalele tinere.

Pentru a face o investiție în materia primă, dubălarul sau cojocarul trebuie să cunoască cât de bine sunt îngrijite și hrănite animalele, unde sunt adăpostite, ce boli au suferit, dacă au fost lovite, rănite, felul cum au fost transportate.

Cuvinte-cheie: meșteșug, piei, blănuri, dubălar, cojocar, materie primă.

Leagănele copiilor din Basarabia **(sfârșitul sec. al XIX-lea – mijlocul sec. XX)**

Elena MADAN, Universitatea Tehnică a Moldovei

Una din piesele de mobilier care putea fi întâlnite în casele țărănești era leagănul. Leagănul prezintă un pat mic, care avea scop de a asigura copilului mic un spațiu de dormit, ce poate fi pus în mișcare, pentru al putea adormi mai ușor. De cele mai multe ori în calitate de leagăn se folosea albia/ covata, fiind mai accesibilă, iar datorită formei rotunjite a fundului putea fi plasată pe un suport plat (pat, prispă) unde acest leagăn putea balansa sau albiei i se puneau niște funii care erau agățate de grindă care asigurau o amplitudine mai mare pentru legănare.

În urma cercetărilor de teren am putea delimita în mare măsură două tipuri de leagăne, cu unele variații:

1) *Leagăn suspendat*, construit din împletitură de nuiete, din pânză sau din scânduri, având forma unui coș alungit care se agăță cu frânghii de bârnele tavanului în apropierea vetrei sau a patului.

2) *Leagăn așezat pe podea*, care prezintă câteva variații:

- în care însăși cutia-suport pentru așternut putea fi așezată pe podea, deoarece forma ei era formată dintr-o cutie de scânduri fixate pe un suport în formă de semicerc ce îi permitea balansarea dintr-o parte în alta.

- leagănul în care cutia-suport pentru așternut era susținută de doi stâlpi prin cuie, sau inele din metal ce asigurau balansarea. Acești stâlpi de susținere se terminau (în partea de jos) în niște structuri din scânduri, fiind plasate orizontal, iar între ei erau prinși prin una sau două stîngii ce asigurau stabilitatea leagănului.

- iar o altă variație o prezintă, așa numitul leagăn cu talpă, care era construit din patru picioare, ce serveau în calitate de carcasă pentru cutia-suport. Aceste picioare sunt unite cu două tălpi arcuite care permit însăși balansarea (legănarea).

În concluzie putem constata, cu părere de rău, că exemplarele găsite caracteristice pentru Basarabia la sf. sec. al XIX-lea – mijlocul sec. XX, nu prezintă elemente artistice aplicate deosebite (prin incizie sau pirogravură), spre deosebire de alte piese analoage găsite pe teritoriul României, deși găsim aproximativ aceleași tipuri de leagăne. Dar totuși, trebuie să menționăm că fiecare leagăn în parte prezintă un caracter și interes aparte.

Cuvinte-cheie: leagăn, balansare, clasificare, formă, elemente artistice.

„Știința medicală băbească și moșnegească”.
Empirici și leacuri în Bucovina secolului al XIX-lea

Dr. Harieta MARECI-SABOL,
Universitatea „Ștefan cel Mare”, Suceava, România

În cea mai răsăriteană provincie a Imperiului Austriac, Bucovina, eficacitatea terapiei tradiționale a precedat și, ulterior, a însoțit prestigiul medicului. În secolul al XIX-lea, ceaiurile, unguentele și alte câteva remedii foarte simple constituiau esența tratamentelor, în condițiile unui deficit major de „doctori cu diplomă”. În a sa Cronică a comunității rurale din Ilișești, I. H. Dressler amintea de bolnavii chemați la Cernăuți pentru a fi consultați de „nou-numitul medic al țării”, doctorul și profesorul din Lemberg Anton Slawikowski. Cu o justificată surprindere, autorul se întreba: „[...] oare cum o să parcurgă aceștia drumul într-un timp în care nu exista cale ferată, nici automobile, acel drum lung de mai mult de 100 km?”. Singura consolare rămânea „prezența în acea localitate a unor oameni care știau să se descurce cu mijloace tradiționale, ca plantele culese – la lumină de lună etc.” Locuitorul mediului rural continua să creadă, cu tărie, în mecanismele „autoreglării” propriului organism, reticența sa față de doctori fiind alimentată și de costurile ridicate ale consultațiilor și ale tratamentelor sau „produselor spițeriei”.

Pornind de la această constatare, comunicarea mea își propune să prezinte câteva aspecte ale „medicinii populare” practică în Bucovina austriacă, acolo unde, pe lângă elementele magice și religioase, cunoștințele empirice de tratare i-au consacrat pe unii „moșnegi și babe” care știau să asocieze folosirea ierburilor de leac cu înțelepciunea populară. Sunt identificați câțiva posesori ai virtuților terapeutice, metodele de tratament, repertoriile de leacuri ale bucovinenilor și recomandările care au intrat în așa-numita „farmacie a casei”. De asemenea, este identificată poziția medicilor în raport cu practica tradițională a „lecuirii”, ca și popularizarea, prin intermediul publicațiilor, a remediilor aflate la îndemâna oricui.

Cuvinte-cheie: medicină populară, Bucovina, efecte terapeutice, popularizare, încredere.

Melosul popular în formule cinematografice **

Dr. Dumitru OLĂRESCU, Institutul Patrimoniului Cultural

Melosul popular, fiind un fenomen sociocultural complet, exprimă de-a lungul secolelor cele mai diverse stări emoțional-psihice despre bogăția interioară a omului, relațiile sale emotive cu alți oameni, cu societatea, cu meleagurile natale.

Cântecul nostru popular s-a născut odată cu omul, ca apoi să-l însoțească toată viața.

Filmul documentar autohton a reușit să înregistreze imaginile și vocile mai multor interpreți de muzică populară întru păstrarea și valorificarea acestei arte, ce conține inestimabile mostre ale culturii spirituale, ale valențelor noastre identitare.

În 1964 pe ecrane apare primul film moldovenesc cu această tematică *Cântecul și dansul* în regia lui Vitalie Kalașnikov, fiind dedicat interpretului Nicolai Sulac și dansatorului Spiridon Mocanu.

Ulterior creației interpreților de muzică populară și-au consacrat filmele lor mai mulți cineaști: Emil Loteanu, Anatol Codru, Andrei Buruiană, Gheorghe Prodan, Petre Ungureanu, Iacob Burghiu, Ion Mija, Ștefan Bulicanu ș.a.

Universul melosului popular l-a interesat și pe regizorul Vlad Druc, care în filmul *Ploi de dor* (1975), prin creația interpreților Tamara Ceban, Maria Bieșu, Nicolae Sulac, Valentina Cojocar, Anastasia Istrati, Nicolae Glib și a unor cântăreți amatori, reușește să ne demonstreze că rapsozii noștri au zămislit cântece pentru toate evenimentele vieții omului: de la naștere până la moarte...

Cel de al doilea film, *Vai, sărmana turturică*, creat sub semnul păsării, care „zboară până pică...”, e dominat de o profundă nostalgie, generată de dramaticul destin al cântăreței Maria Drăgan, care, după o viață scurtă, s-a retras în lumea cealaltă, fiind profund zbuciumată de povara frumosului, de eternul cântec popular...

Vom cerceta fondul ideatic, modalitățile de expresie cinematografică, utilizate de regizorul Vlad Druc, care încearcă noi viziuni, noi abordări conceptuale, ce țin de conținutul și limbajul acestor discursuri cinematografice.

Cuvinte-cheie: melos popular, film documentar, interpret, cineast, limbaj cinematografic.

Aspecte feminine în obiceiurile calendaristice de toamnă – iarnă *

Raisa OSADCI, Institutul Patrimoniului Cultural

Prevalarea arhetipurilor masculine / feminine în cadrul imaginarului tradițional, specific obiceiurilor calendaristice, se află în corelație cu alternanța vectorului de creștere / descreștere a luminii solare. Concomitent cu schimbarea acestuia, se schimbă și nivelul de implicare a actanților masculini / feminini în desfășurarea evenimentelor rituale.

Tradițiile solstițiale de vară (Sânzienele / Drăgaica), consacrate triumfului Lumii (cea mai lungă zi și cea mai scurtă noapte), dar totodată și schimbării vectorului luminii spre scădere, marchează demararea registrului imaginar feminin, ce are caracteristici pasive, umede, obscure, dezintegratoare, transformatoare. În aspect calendaristic, precum și în ceea ce privește genul actanților rituali principali (cu funcție activă), mentalitatea tradițională abordează evenimentele solstițiale de vară ca manifestare inversă celor de la solstițiul de iarnă (Crăciunul), care marchează nașterea Lumii și a divinității masculine, protagoniștii acestora fiind feciorii / flăcăii. Începând cu solstițiul de vară (Sânzienele / Drăgaica) până la echinocliul de toamnă (Sântămăria Mare și Sântămăria mică), protagoniste ale manifestărilor tradiționale vor fi reprezentantele părții feminine a comunității, în special, fetele cele mari și femeile.

În consecința modificărilor repetate, suportate de calendar pe parcursul istoriei, în cadrul diverselor reforme, au avut loc mutații și în calendarul popular. Acestea au survenit, mai ales, în segmentul calendaristic ce ține de echinocliul de toamnă, în cadrul căruia chiar Sântămăria Mare, eveniment ce comportă caracteristici echinocliale accentuate, este sărbătorită actualmente spre sfârșitul verii, la 15/28 august.

De la echinocliul de toamnă până la solstițiul de iarnă, lumina este în continuă scădere. Cu toate acestea, deși registrul imaginarului feminin mai rămâne în forță, apare o împletire tot mai influentă a elementelor masculine, care vor deveni dominante începând cu solstițiul de iarnă. După solstițiul de iarnă, actanților feminini le revin funcții pasive, dar nu lipsite de importanță.

Cuvinte-cheie: tradiție, solstițiu, echinocliu, femeie, fată mare.

Îndeletnicirile evreimii guberniei Basarabia, caracteristici generale *

Iulii PALIHOVICI, Institutul Patrimoniului Cultural

Ceea ce deosebește activitatea economică a evreilor este dezinteresul lor față de agricultură ca bază a dezvoltării economice. Pentru evreii ce locuiau în granițele Imperiului Rus, însă, agricultura nu a jucat niciodată un rol dominant, populația evreiască a fost întotdeauna predominant urbană. Chiar dacă au fost înființate colonii agricole evreiești cu scopul de a familiariza evreii cu munca în agricultură, rezultatul scontat nu a fost atins, iar coloniile au dispărut în anii 80 ai sec. al XIX-lea. În toate celelalte privințe, intrând în era industrială, evreii au cunoscut în general aceeași evoluție ca și alte popoare. A fost o trecere treptată de la ocupațiile neproductive la cele productive, de la comerțul cu bani la comerțul cu mărfuri, de la ambele la industrie, de la predominanța exclusivă a meșteșugurilor – la industrie pe scară largă. Rolul evreilor este deosebit de puternic în comerțul exterior, unde hegemonia lor era asigurată atât de locul de ședere, lângă graniță, de legăturile mai strânse cu străinătatea, cât și de aptitudinile de mediere comercială. Evreii sunt plasați pe toate treptele scării comerțului internațional. Cea mai importantă este activitatea lor în mediul rural, în rolul de cumpărători de produse sătești, care până acum nu aveau acces nici pe piața internă, nici pe piața externă. Evreii contribuie activ la înființarea fabricilor de sfeclă de zahăr, de prelucrare a lemnului, de distilare și morilor. În condițiile sistemului iobag, evreii aveau un mare avantaj față de masa populației rurale aservite: libertatea de mișcare. Acest avantaj i-a făcut pe evrei intermediari naturali în relațiile diferitelor grupuri ale populației. Aceste particularități deosebește evreimea basarabeană de semenii lor din restul guberniilor imperiului.

Cuvinte-cheie: gubernia Basarabia, ocupațiile evreilor, particularități regionale, comerțul evreilor, meșteșugărit.

Considerații privind obiceiurile la naștere în studiile lui Petre V. Ștefănuță

Victor PLETOSU, Institutul de Filologie Română
„Bogdan Petriceicu-Hasdeu”

În lucrările sale de importanță enciclopedică: „Folclor din județul Lăpușna” (1933) și „Cercetări folclorice pe Valea Nistrului de Jos” (1937), etnologul Petre V. Ștefănuță descrie, în compartimentele „Obiceiuri la naștere”, credințe și superstiții legate de perioada prenatală, de naștere și postnatală, inclusiv datinile care însoțesc nașterea copilului: rodina, botezul și cumătria. Folcloristul consemnează obiceiuri și practici magice menite, în concepția arhaică, să-l apere pe nou-născut de primejdii și să influențeze pozitiv venirea pe lume a copilului. Protagonistul desfășurării acestor practici ritualice în comunitățile tradiționale este moașa satului, care îndeplinește atribuții ce țin de asistarea nașterii, ritualul primului scăldat și fiecare etapă a întregului ceremonial, rostind formule de urare: orații, cântece și versuri, descântece, cu funcție magică, apotropaică și premonitoare. Rolul mamei în primele luni de viață ale copilului se evidențiază prin funcția psihologică și lirică a cântecului de leagăn – creație prin care mama se confesează copilului. Importanța ospățului ritualic denumit „cumătrie” este de a stabili relații sociale noi între familia copilului nou-născut și mai multe cupluri de nași de botez, la fel de puternice ca relațiile de neam, dar și de integrare socială a copilului în comunitate. Observăm că, sunt teme, motive și imagini poetice pe care le atestăm și în studiul etnografic „Nașterea la români” a academicianului Simion Florea Marian de la 1892.

Cuvinte-cheie: lehuză, moașă, copil nou-născut, ritualul primului scăldat, rodina, botezul, cumătria.

Galeria de artă populară – mijloc eficient de promovare a culturii tradiționale

Dr. hab. Elena PLOȘNIȚA,
Muzeul Național de Istorie a Moldovei

Cultura tradițională este un element important al identității românești. Există zeci de concepte și definiții pentru cultura tradițională, chiar dacă orice cultură poate fi considerată tradițională. Oricum am defini-o, un lucru este cert, în era globalizării, ea trebuie protejată, pentru că cultura tradițională cu modificările ei inerente, continuă să existe, iar societatea are rolul de a o promova. Unul din mijloacele eficiente care poate fi folosit în promovarea culturii tradiționale este Galeria de artă populară. Galeria de artă reprezintă „o soluție modernă și generoasă care facilitează accesul publicului la cunoașterea locului și funcției împlinite de valorile creației artistice populare, constituind un factor educativ important și eficient, de a păstra vie în conștiința oamenilor amintirea eforturilor culturale ale înaintașilor, dar și de a stimula moral ducerea lor mai departe”. Galeria poate fi organizată sub forma unei expoziții cu vânzare. Galerile de artă populară pot fi deschise pe lângă Centrele turistice de informare, care au început să apară în centrele raionale ale republicii, în muzeele raionale și satești care sunt organizate pe două profiluri – istorie și etnografie. Patrimoniul și expozițiile acestor muzee de cele mai multe ori sunt axate pe etnografie; în multe muzee lipsește compartimentul Istorie.

Crearea Galerilor de artă populară ar rezolva mai multe probleme:

- Ar contribui esențial la valorificarea culturii tradiționale prin demersuri expoziționale;
- Ar promova cultura tradițională autentică în țară și peste hotare;
- Ar rezolva mai multe probleme legate de vânzarea operelor culturii tradiționale ale meșterilor populari;
- Ar facilita procesul de studiere și cunoaștere a culturii tradiționale prin organizarea unor workshop-uri, seminare, master-class, manifestări culturale.

Cuvinte-cheie: cultura tradițională, galerie, promovare, muzeu, creații artistice.

Obiceiurile locului în vremuri de pandemie. Aspecte privind inițiativele locale din comunitățile rurale maramureșene

Florin-Vasile POP, Facultatea de Litere,
Centrul Universitar Nord din Baia Mare,
Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca, România

Vara anului 2021 a reprezentat o perioadă diferită în contextul pandemiei, prin relaxarea măsurilor de distanțare fizică și socială. După un an și jumătate de restricții, comunitățile locale rurale încercau să revină la un ritm oarecum apropiat de cel obișnuit, de dinainte de pandemie. Această perioadă despre care facem vorbire, iunie – octombrie 2021, vine așadar, și în satele din județul Maramureș, România, ca un prilej de manifestare a unor energii acumulate ale comunităților, pe tot acest fond al resimțirii acute a unor astfel de locuri goale din viața socială, culturală și religioasă. Cu toate că, încă se simt câteodată tensiunile, fricile și spaimile decupate din știrile televiziunilor, dar și din zvonurile și interpretările de pe rețelele sociale, oamenii încep să se reîntâlnească și vor să dea o valoare mult mai mare acestor întâlniri și trăiri în comun.

În satele din zonele etnografice ale Chioarului și Lăpușului, sunt reluate clăcile de coasă și de secerat. Trebuie să spunem că accentul clăcilor de la secerat făcute în această perioadă s-a mutat, mai mult decât oricând dinspre funcția de întraajutorare în munca fizică - spre acela de a prilej de reîntâlnire a comunității, de refacere a coeziunii, solidarității și dialogului între generații. Inițiativa de a reface aceste clăci a pornit din interiorul comunității locale, spre deosebire de festivalurile și activitățile culturale organizate înainte de începerea pandemiei. În acest context, lipsa intervențiilor financiare sau organizatorice din partea autorităților publice administrative județene sau naționale, permite surprinderea unor momente importante din evoluția acestor obiceiuri și tradiții în cadrul comunităților locale, departe de spațiul scenic.

Comunicarea noastră dorește să sublinieze importanța unor astfel de inițiative locale, sub aspectul coeziunii sociale și a transmiterii elementelor de patrimoniu cultural.

Cuvinte-cheie: pandemie, clacă, seceriș, comunitate rurală, coeziune socială, Maramureș.

„Haia, haia cu mama”. Leagănul și legănatul în satul maramureșean

Ileana POP-NEMEȘ, studentă,
 Facultatea de Litere, Centrul Universitar Nord din Baia Mare,
 Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca, România

În satul tradițional românesc, țăranii cu mâinile împreunate înaintea lui Dumnezeu, erau într-un permanent dialog cu cerul și Divinitatea. Integrați în legile străbune nescrise, aceștia își duceau existența în anumite cadre existențiale: satul natal, casa, familia.

Gingășia, frumusețea și hărnicia femeilor maramureșence sunt atribute pe care le vom întâlni în descrierea portretului acestora din scrieri și publicații autohtone sau ale unor călători străini. În cele patru anotimpuri ale vieții, femeia se transformă sub toate aspectele, fiind reliefate măștile și rolurile pe care aceasta le va avea de-a lungul vieții. Întemeierea unei familii era motivată nu numai de respectarea tradiției, ci și de apariția tinerelor generații, aducerea pe lume a unui copil fiind năzuință ce devenea imperativă în familiile proaspăt întemeiate. Cultul mamei, ca simbol esențial, este originea și se găsește pe deplin în folclorul românesc pentru că, în concepția tradițională țărănească, nu există nimic pe lume care să nu aibă o mamă, simbolul ei devenind arhetip.

Pentru mamă, legănatul pruncului era un proces intim și sincer. Mișcările leagănului au fost asociate cu viața și fecunditatea, cu respirația omului, iar ritmul legănatului cu cel al timpului. Cântecele de leagăn creează o atmosferă specifică, de calm și liniște, asigură o continuitate la nivelul imaginarului arhaic, prin compoziție și semnificație rituală. Între mamă și copil legătura este una magică, cântecele de leagăn având rol facilitator și potențator.

Evoluția societății a determinat ca acest proces de legănare să sufere transformări pe toate planurile, însă chiar și în formă modernă, mama, pruncul, leagănul, legănatul și cântecele rămân simbioza care unește magic cele două inimi.

Cuvinte-cheie: mama, copilul, leagănul, legănatul, cântecele.

Cu privire la personalități de origine italiană în Basarabia: familia Basso *

Dr. Svetlana PROCOP, Institutul Patrimoniului Cultural

După cum notează mulți călători străini, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, orașele Basarabiei se distingeau prin diversitate etnică, confesională și culturală. Din cele mai vechi timpuri, aici împreună cu etnia majoritară conlocuiau diferite etnii și grupuri etnice: ucraineni, bulgari, evrei, găgăuzi, ruși, țigani, polonezi, armeni, precum și germani, francezi și italieni. Ne scăpând de soarta care a avut-o țara noastră, multe dintre aceste etnii și grupuri etnice au trecut prin toate cataclismele și punctele de cotitură istorice. Nu face excepție și soarta genovezului Andrea Basso, care s-a stabilit la Chișinău în secolul al XIX-lea împreună cu familia sa. Trăind în capitală doar patru ani, în 1882 Andrea Basso s-a îmbolnăvit de pneumonie și a murit la vârsta de 52 de ani și a fost înmormântat la Cimitirul Armenesc. Cu toate acestea, după moartea lui Andrea Basso, familia, formată din soția Giuditta, fiul Giovanni, fiica Tereza și socrul, nu s-a mai întors în patria lor.

De-a lungul timpului, familia Basso s-a extins, îmbogățindu-se cu rădăcini românești, ucrainene, devenind parte a comunității italiene din Republica Moldova, creată după 1991. Astăzi, la Chișinău locuiesc 16 strămoși care poartă numele de familie Basso. Pentru prima dată, numele Basso se găsește în cronicile clerului Italiei de la mijlocul secolului al XVIII-lea. Giovanni, fiul lui Andrea Basso, avea o familie numeroasă, potrivit unor surse – 19 copii, dintre care 11 au supraviețuit, potrivit altor, 14 copii. La începutul primului război mondial, în 1914, marea familie Basso s-a împrăștiat prin lume: cineva s-a întors în Italia, cineva a emigrat în România, Franța. Cu toate acestea, mulți dintre cei care au rămas în țara noastră nu au trecut neobservați. Printre urmașii lui Andrea Basso se numără primul crainic al televiziunii moldovenești, regizor de televiziune, maestru al sportului, muzicieni, medici, farmaciști, istorici și ingineri.

Cuvinte-cheie: personalități, italieni, Basso, urmași, Basarabia.

Aportul Muzeului Național de Etnografie și Istorie Naturală la organizarea timpului liber în perioada postbelică

Elena REȘETNIC, Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală

Partidul Comunist controla în întregime viața cetățenilor, inclusiv modul de organizare și petrecere a timpului liber. Individul nu avea de fapt posibilitatea de a alege ce face în timpul său liber. Pentru a nu permite oamenilor prea multe gânduri „inutile”, era necesar ca aceștia să fie mereu ocupați cu ceva. De mici erau trecuți în rândurile octombrieilor, apoi ai pionierilor, mai târziu deveneau comsomoliști și membri de partid. Iar pentru timpul liber exista o multitudine de activități: vizionarea filmelor, a spectacolelor de teatru, activități sportive, vizitarea muzeelor, etc. Cinematograful, teatrul, muzeul, toate erau eficient folosite în politica propagandistică a partidului. Încă de la început, muzeele au ocupat un loc de frunte în lista instrumentelor ideologice. Expozițiile oferite publicului de către MNEIN, în primii ani postbelici, se axau pe teme precum: participarea Moldovei în Revoluția din Octombrie, Marele Război pentru apărarea Patriei, așezări antice slave pe teritoriul Moldovei, etc. În deceniile următoare, nu mai scot atât de des în față războiul, dar erau mereu etalate succesele nemaipomenite pe care le-a obținut poporul moldovenesc în construcția comunismului, sub îndrumarea partidului. Bineînțeles, în legătură cu aceste realizări, s-au tot organizat expoziții, până la destrămarea URSS. Abia către sfârșitul anilor 60, vizitatorii au posibilitatea să aprecieze expoziții cu teme etnografice, dintr-o perspectivă ideologică, bineînțeles. În același timp, pe parcursul întregii perioade sovietice, angajații muzeului aveau planificate anual un număr impresionant de lecții, pe care trebuiau să le țină prin satele și raioanele republicii. Nu doar atât, organizau expoziții ambulante, cu același scop. Căci toată lumea avea datoria să cunoască rezultatele ultimelor alegeri în Consiliul de Miniștri ai RSSM, cine a fost G. Kotovski, cum a evoluat Moldova de când a fost „eliberată” etc. Pe de o parte, muzeul era accesibil pentru toți, iar pe de altă parte, a continuat să fie un instrument de iluminare politică, până la destrămarea URSS. Comparând această perioadă cu vremurile noastre, când avem dreptul de a decide cum ne organizăm timpul, fie el de muncă, fie pentru odihnă, este cu atât mai evidentă ideologizarea politică, care folosea toate mijloacele posibile, inclusiv, activitățile destinate timpului liber.

Cuvinte-cheie: muzeu, timp liber, etnografie, perioada sovietică, ideologie politică.

Memorie și patrimoniu cultural. Interferențe și interpretări

Dr. hab. Dumitru-Cătălin ROGOJANU,
Muzeul Civilizației Dacice și Romane, Deva, România

Atunci când discutăm despre raportul dintre patrimoniu cultural și memorie, trebuie în primul rând să ne gândim că pentru aceste două concepte nu putem să oferim definiții clare, subiectul complicându-se mai mult în momentul în care se dorește și o înțelegere concretă a interferenței dintre cele două. Memoria reprezintă în concepția lui Veysel Apaydin unul dintre cele mai dificile domenii ale științelor sociale, ea este mereu activă, interacționează cu viața de zi cu zi a indivizilor, grupurilor și comunității, iar patrimoniul constituie o acumulare de memorie, fie memorie culturală, memorie socială, individuală sau colectivă. Cert este că memoria reflectă viața comunităților, ea nu este ușor de cercetat pentru că este volubilă, mereu în schimbare, patrimoniul depinzând de presiunea memoriei, dar și memoria este într-o continuă interacțiune cu patrimoniul.

Dincolo de abordările sociologice, filosofice, psihologice, antropologice etc., studiul se axează pe o cercetare dintr-o perspectivă istorică, urmărind cu atenție studiile occidentale asupra memoriei și patrimoniului. Se aduce în discuție, plecând de la opera marelui istoric francez Pierre Nora, conceptul de *lieux de mémoire* (locuri ale memoriei), care dețin un rol important în angrenajul patrimoniului cultural, în ceea ce putem numi *memorie patrimonială*. Patrimoniul nu este decât o moștenire a unor artefacte, tradiții, obiceiuri, locuri memoriale, monumente unde memoria reprezintă un factor important în aducerea aminte, ea este un proces dinamic pentru amintire și reamintire. Cu toate că memoria este subiectivă, iar patrimoniul este tangibil, din interacțiunea celor două se pot deduce realități cotidiene trecute, relații sociale și comunitare, se reliefează cadre și contexte sociale. Sigur în viziunea lui Maurice Halbwachs, *memoria colectivă* se reflectă în multe aspecte ale patrimoniului cultural, ea nu trasează limite de interpretare, se readuce trecutul în prezent, iar patrimonial are menirea de a întreține acest trecut prin diverse mijloace și de a-l prezenta comunităților cu o privire spre viitor.

Cuvinte-cheie: patrimoniu cultural, memorie, *lieux de mémoire*, memorie colectivă, memorie patrimonială.

Semiotica interiorului locuinței găgăuze *

Dr. Evdochia SOROCEANU, Institutul Patrimoniului Cultural

Structura casei, repetând structura universului, are propriul centru, periferie, sus, jos și alte părți cardinale ale spațiului. Ordonarea acestui spațiu se realizează în două planuri - orizontal și vertical. Relațiile structurale sunt stabilite între părțile principale ale spațiului, reflectând comportamentul oamenilor din acest spațiu. Cele mai importante din punct de vedere al semioticii sunt opozițiile sus-jos, centru-periferie, extern-intern, deschis-închis.

Toate elementele de bază ale locuinței au o funcție de limită. Semiotica părților de bază ale locuinței găgăuze, funcția lor de limită dezvăluie sistemul de idei populare despre lume, despre viața de zi cu zi a individului în acest spațiu. Astfel, limita exterioară a casei găgăuzului (a curții cu clădiri) este gardul și poarta, menită să izoleze și să protejeze locuitorii casei de lumea exterioară (casa este opusă lumii exterioare). Pereții și acoperișul sunt limita spațiului interior cu lumea exterioară, iar legătura dintre lumi se realizează prin uși, ferestre și hogaș, a căror semiotică va fi dezvăluită în detalii în cele ce urmează. Limitele dintr-o casă servesc altor scopuri. Ele determină statutul intern al locuinței, o împart în locuri, al căror conținut este strâns legat de ideile populare despre sistemul global al ordinii mondiale. Schimbările în tradițiile locuinței găgăuzilor au dus la schimbări în statutul semiotic al locurilor sale principale. Însă, până în prezent, locuința găgăuzilor conține două părți: camera / camere de zi încălzite prin sobă, gura căreia este în camera *hayat* și odaia nelocuită, decorată tradițional. Încărcarea semantică principală o poartă colțul casei cu icoane, marcând (uneori simbolic) estul, indicând astfel că locuința este orientată și se include în sistemul universal de coordonate.

Cuvinte-cheie: locuința găgăuzilor, tradiții, semiotica locuinței, structura casei, interiorului locuinței.

Comunitate, cultură și identitate etnică. Efectele globalizării și multiculturalismului

Dr. Delia SUIOGAN, Facultatea de Litere,
Centrul Universitar Nord din Baia Mare,
Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca, România

Vom porni în interpretarea noastră de la ideea lui Lévi-Strauss, care afirma în lucrarea sa „Gândirea sălbatică” că o societate trebuie văzută „în istorie” și în „transformare”, comunitățile nefiind niciodată statice. Georges Balandier, în *Sens et puissance*, insista la rândul-i asupra faptului că orice comunitate trebuie privită ținând cont de dinamismul impus de istorie, având în vedere atât stabilitatea structurilor societății cât și schimbările produse. Continuitatea și schimbările generate de mersul istoriei sunt însă diferite în mediile moderne în raport cu mediile tradiționale; în comunitățile tradiționale se poate identifica un alt mod de raportare la schimbare și aceasta pentru că în aceste societăți trecutul este mereu actualizat prin rememorare și transmitere orală, prezentul căpătând o altă valoare. Având în vedere aceste teorii ne vom opri asupra efectelor globalizării și ale multiculturalismului asupra identității etnice. Într-un astfel de studiu, trebuie avute în vedere noțiunile de „alteritate”, de diferență, antagonism, de raporturile care există între „noi” și „ceilalți” etc. O temă foarte interesantă a prezentului este reprezentată de ceea ce se întâmplă la nivelul comunităților într-o societate în care coordonatele spațiale și temporale sunt fluide. Se poate observa o rezistență destul de importantă a popoarelor și a grupurilor etnice pentru păstrarea unei identități culturale proprii, însă consumerismul modelului occidental își lasă adeseori o amprentă asupra acestora.

Cuvinte-cheie: comunitate, identitate, alteritate, globalizare, continuitate și schimbare

Cimitirele evreiești din stânga Nistrului: Rașcov *

Dr. Irina ȘIHOVA, Institutul Patrimoniului Cultural

Rașcov este considerat ca fiind cea mai veche așezare din Transnistria. În 1402, era deja menționat printre localitățile fortificate ale Marelui Ducat al Lituaniei – ca fortăreață de graniță Kalaur-Karaul, construită de prințul Vitovt. Din 1569, când, conform Actului de unire de la Lublin, Marele Ducat al Lituaniei s-a unit cu Regatul Poloniei creând Rzeczpospolita, era deja cunoscut sub numele de Rajkuv (Raszków) ca parte a Voievodatului Wrocław. Deja în această perioadă, cel târziu la mijlocul secolului al XVII-lea, aici au apărut evreii care au fugit în acest loc liniștit, între Nistru și stânci, ascuns de pogromurile cazacilor lui Bogdan Hmelnițki. Curând, orașul Rașcov devine important pe harta hasidism-ului est-european.

Până în secolul al XVIII-lea, în Rașcov s-a format o populație multietnică și multi-confesională, dominată de armenii catolici, dar și cu ucrainenii ortodocși și evrei hasidici. Urmele materiale ale acestei perioade au supraviețuit până în prezent: biserica Sf. Caetan și actuala biserică Sfânta Treime, ruinele Bisericii Acoperământul Măicii Domnului și sinagogii, cimitirele tuturor confesiunilor.

Până la sfârșitul secolului al XIX-lea, din 1793, deja ca parte a Imperiului Rus, conform celei de-a doua împărțiri a Rzeczpospolitei, în Rașcov, oraș din uezdul Olgopol a guberniei Podolsk, erau 5823 de locuitori, dintre care 3201 evrei, 2427 ortodocși și în jur de două sute de catolici. În prezent, populația sa este mult mai mică, nu mai este de mult orașul Rașcov, ci satul Rașcovo, dar istoria sa bogată rămâne și astăzi cu el.

La Rașcov există două cimitire evreiești: cel vechi și cel nou, interesante din multe puncte de vedere. În primul rând, cel vechi este cel mai vechi cimitir evreiesc din Transnistria, mormintele ce s-au păstrat și pot fi citite aici datează chiar de la începutul secolului al XVIII-lea. În al doilea rând, starea lui face posibilă ilustrarea mai multor tradiții și tendințe caracteristice cimitirelor evreiești: împărțirea în sectoare pentru bărbați, femei și copii, diversitatea și totodată condiționalitatea epigrafiei și simbolurilor etc.

Cuvinte-cheie: patrimoniu material, malul stâng al Nistrului, Rașcov, evrei, cimitire.

Turtele cu mac – tradiții de preparare

Dr. Olga TABUNȘCIC, Academia de Studii Economice

Gastronomia tradițională, alături de istorie, cultură, religie și etnie continuă să joace un rol important în definirea identității naționale și individuale. Ritmul intens al vieții moderne din ultimele decenii, schimbă foarte rapid concepția despre mâncare, iar tradițiile gastronomice se prăbușesc dramatic sub acțiunea noilor preferințe ale populației de a se alimenta. Tendința de uniformizare și standardizare a gustului în materie de alimentație, conduce la dispariția diversității și identității culinare. Astfel, tot mai multe preparate tradiționale, pline de gust, valoare și istorie, tind să fie date uitării.

În tendința revitalizării *Turtelor cu mac* sunt prezentate rezultatele studiului, în cadrul Programului de Stat 20.8009.0807.17 REVICULT, rețeta fiind preparată în Republica Moldova (nord și centru), la fel în Moldova și Ardeal, România.

Turtele cu mac sunt considerate preparate de post. Cele preparate în Ajunul Crăciunului sunt numite *Scutecele/Pelincile Domnului, Julfe, Turte de Crăciun* făcând referință către scutecele în care a fost învelit Domnul la naștere, consemnând sfârșitul postului și oferindu-se drept pomană. Sunt atestate, după mai multe surse, ca existență de sute de ani, rețetele fiind transmise din generație în generație și adaptate la posibilitățile timpurilor. Astfel, regăsim în unele localități *Turtele* preparate și acoperite doar cu mac, după însiroparea lor (satele Tarasova, Mateuți, raionul Rezina), în alte localități însiropate cu julfă (amestec din apă îndulcită cu miere, cu semințe din cânepă mărunțite în piură și trecute prin sită) (r-nul Drochia), acoperite cu nuci mărunțite și cu mac sau doar cu mac (satele Salcia, Climăuții de Jos, Socola, Vadul-Rașcov, raioanele Florești, Camenca, Șoldănești, Ungheni, Dondușeni).

Prezintă interes pentru studiu și ustensilele utilizate în prepararea diverselor preparate dulci, cum ar fi macohon-ul, marcotețul, budăiul, etc.

Cuvinte-cheie: turte cu mac, julfă, semințe de mac, semințe de cânepă.

Relevanța coeziunii sociale în studiul dansului folcloric românesc **

Svetlana TALPĂ, Institutul Patrimoniului Cultural

Cercetarea aspectelor sociale ale dansului folcloric românesc reprezintă analiza caracteristicilor generale și cuprinzătoare ale sale. Dansul în general și dansul folcloric în particular, este în esență o formă proprie de interacțiune socială. Chiar dacă dansul folcloric românesc poate fi separat în mod artificial de contextul său social și considerat doar în trăsăturile sale fizice ca mijloc de exprimare artistică independentă, totuși componenta socială este implicită persoanei/dansatorului care dansează, ca individ și ca membru al unei comunități socio-culturale. Din această perspectivă, structura dansului folcloric românesc poate fi considerată ca un „program” determinat cultural în care factorii sociali, istorici și de mediu se interacționează cu trăsăturile fizice, psihologice și mentale ale individului.

În cazul în care se încearcă o analiză mai detaliată a dansului folcloric românesc, atunci este esențial de cercetat dansul din punct de vedere al nivelului la care el este situat. Pentru dansul folcloric românesc situat la nivelul sintactic este fundamentală totalitatea evenimentelor sociale existente în comunitatea românească, ceea ce face ca dansul să fie un fenomen viu. Pentru dansul folcloric românesc situat la stadiu de paradigmă, este substanțial aspectul filosofic/ideologic, socio-politic, economic și cultural care există/rezidă în comunitatea etnică românească. Astfel, rolul și semnificația dansului folcloric românesc în cadrul cercetării, trebuie să cuprindă ambele perspective, adică: rețeaua de evenimente sociale și perspectiva sistemului de cunoaștere și credință, manieră socială, principii și valori estetice. Așadar, relevanța coeziunii sociale în studiul dansului folcloric românesc se impune a fi o metodă unică din perspectivă antropologică și coregrafică. Combinarea acestor două perspective cuprinde analiza sistemului coregrafic și alcătuirea structurală a unui dans folcloric în însușirea sa formală.

Cuvinte-cheie: dans folcloric, coeziune socială, perspectivă, dansator, trăsătură.

Folclorul (expresii folclorice) în limbajul personajelor lui Ion Creangă (în baza filmelor inspirate din opera scriitorului) * *

Dr. Violeta TIPA, Institutul Patrimoniului Cultural

Bogatul fond folcloric, creat de-a lungul mileniilor, este unul dintre nesecatele izvoare de inspirație pentru clasicul literaturii noastre Ion Creangă. Stilul său viu, inconfundabil, ce se datorează anume spiritualității populare, a devenit subiectul mai multor cercetări ale lingviștilor, filologilor, literaților care au menționat ingeniozitatea scriitorului de-a captiva prin cuvântul rostit. Opera sa este scrisă într-un limbaj popular, îmbogățit cu cele mai diverse structuri frazeologice de la comparații, metafore, zicători și proverbe până la vorbe de duh, care-i conferă textului originalitate, profunzime și o frumusețe irepetabilă. După cum menționa primul biograf al scriitorului Jean Boutiere „Creangă imită admirabil cuvântul viu” și „constituie un repertoriu folcloric bogat de foarte mare interes”.

Or, majoritatea acestor structuri frazeologice le vom regăsi și în limbajul personajelor din filmele inspirate din opera crengiană. Vom încerca să analizăm expresia verbală din perspectiva unei componente importante a coloanei sonore, implicându-se adesea și în coliziunile dramaturgice ale acestor filme. Vom urmări cum limbajul din operele lui Creangă este proiectat în film pentru a caracteriza personaje, stări, situații etc.

Ne vom referi în mod special la filmele – ecranizări/interpretări ale operei cren-giene *Amintiri din copilărie* (1965, regie Elisabeta Bostan), *De aș fi... Harap Alb* (1965, regie Ion Popescu-Gopo), *Dănilă Prepeleac* (1999, regie Tudor Tătaru), în care autorii, urmând stilul scriitorului, conferă personajelor sale un limbaj abundent de o colecție de zicale, proverbe, vorbe de duh, metafore, comparații etc., ce vor scoate în relief întregul bagaj lingvistic popular. La fel, ne propunem să urmărim similitudinea expresiilor din textul original cu cele din film, precum și refuzarea la unele și introducerea altor frazeologisme preluate din limbajul uzual.

Cuvinte-cheie: Ion Creangă, folclor, film, expresie populară, zicătoare, vorbă de duh.

Aspecte ale culturii materiale din satul Fughiu, județul Bihor

Dr. Vasile TODINCA, Muzeul Țării Crișurilor Oradea, România

Subiectul studiului de față are în vedere câteva aspecte ale culturii materiale din satul Fughiu. Cercetările au fost făcute pe teren și în Arhivele Statului din Oradea, scoțând la iveală un imens material documentar, dar și idei valoroase depozitate în mentalul colectiv al sătenilor satului Fughiu, adică în memoria acelor *tăcuți ai istoriei* ce au rămas captivii oralității. Am ilustrat în prima parte a studiului nostru marile ocupații ale lumii satului agricultura și creșterea animalelor așa cum le-am găsit în documente, dar și cum au reieșit din interviurile luate sătenilor. În partea a doua am exemplificat ocupațiile secundare respectiv meșteșugurile casnice.

Cuvinte-cheie: cultura materială, ocupații principale, ocupații secundare, agricultură, creșterea animalelor.

Acțiunile autorităților din Moldova Sovietică privind subminarea rolului moștenirii culturale (anii '40 – '50 ai sec. XX) *

Dr. Valentina URSU, Institutul Patrimoniului Cultural

Anexarea la 28 iunie 1940 a teritoriilor dintre Prut și Nistru la URSS reprezintă începutul unui proces intens de înlocuire a tuturor instituțiilor administrative, economice și sociale. Nu face excepție nici viața culturală din ținut, care a reprezentat ținta unor acțiuni fără precedent de denigrare a vechilor forme de exprimare culturală și impunerea noilor modele de viață.

În perioada anilor 1940-1960 organele de conducere ale PCUS și PCM adoptă numeroase directive și dispoziții orientate spre instaurarea noilor mecanisme de influență asupra tuturor locuitorilor RSS Moldovenești, indiferent de particularitățile etnice, de limbă, obiceiuri, tradiții, sărbători. Toată istoria seculară este dată uitării. În aceste condiții cultura tradițională este considerată moștenire a trecutului care nu poate fi păstrată într-un nou sistem.

Principalele teze a ceea ce a propus societatea socialistă în domeniul culturii populare au fost: desființarea totală sau parțială a vechilor ordine și înlocuirea lor cu altele noi, menite să servească binele comun; proclamarea subordonării bisericii intereselor statului și societății; construirea unei societăți noi, bazată pe principiul egalității și justiției sociale; introducerea valorilor colectiviste în masele largi pentru a domina conștiința individualistă; stabilirea internaționalismului proletar, garantând libertatea, egalitatea și fraternitatea tuturor națiunilor etc.

Conceptele de „socialism”, „limitele libertății individuale și ale egalității universale” pentru cei ce au trăit în RSSM și au avut prilejul să se familiarizeze cu acest lucru în practică, au căpătat un cu totul alt sens și au fost înlocuite cu termenul de „ideologie”. Ceea ce a fost prescris ca un beneficiu pentru toate categoriile populației, a dat naștere la teroare, la tiranie și a devenit o contradicție totală cu principiile sale de bază. Limitele libertății individuale nu au fost luate în considerare și au contrazis propriile principii.

Cuvinte-cheie: cultură, tradiție, moștenire, socialism, libertate.

Tradițiile prenuptiale de logodnă și cununie la lipovenii din Republica Moldova *

Dr. Tatiana ZAICOVSCHI, Institutul Patrimoniului Cultural

Cercetările de teren efectuate de autor în locurile de ședere compactă a lipovenilor din Republica Moldova au permis de a le urmări trăsăturile asociate perioadei prenuptiale, logodnei și cununiei. Descriind așa-numitele „petreceri” (cuvântul este folosit doar la plural: Azi mergem la petreceri la Maria) pentru fete și flăcăi, informatorii explică ce le deosebește de șezători. Obiceiurile de logodnă aveau propriile lor trăsături aparte. De exemplu, după cum mărturisesc persoanele intervievate, nu existau pețitori aleși. Mirele însuși mergea să pețască, însoțit de una dintre rudele sale. În caz de consimțământ, mireasa îi dădea amanet o batistă brodată, care nu se returna dacă fata se răzgândea. Dacă mireasa nu îl refuza, era de acord, atunci îl pune la masă etc., și numai când pețitorii plecau, în sat se făceau auzite cântece de logodnă, care dădeau de înțeles cine se va căsători (în versurile cântecelor suna numele și patronimicul fetei și flăcăului). Urma „înțelegerea”, la care rudele mirilor negociau detaliile nunții. Nu au existat cazuri de „răpire a miresei” printre lipovenii din Republica Moldova, spre deosebire de cei care locuiesc pe alte meleaguri, de exemplu, în Siberia etc. Cununia are loc în dimineața zilei nunții. Chiar înainte de aceasta, în capelă sau într-o încăpăre a bisericii, miresei i se împletește părul: se fac două coșite dintr-una. O coșită este simbolul burlăciei, două sunt semnul unei femei căsătorite. Ea poartă o căciuliță specială a femeilor căsătorite – „kicika” (o căciuliță moale cusută sau tricotată, decorată cu broderie, mărgelă etc.), care simbolizează trecerea la un alt statut. Ulterior, femeia trebuie să poarte permanent această kicika sub basma. Alături de noii căsătoriți la nuntă, de obicei, stăteau nașii lor. După cununie are loc nunta în casa mirelui.

Cuvinte-cheie: lipoveni, Republica Moldova, tradiții prenuptiale, logodnă, cununie.

Gastronomic traditions of Moldovan sweet dishes

Coralia BABCENCO, PhD Natalia SUHODOL,
National College of Commerce,
Academy of Economic Studies

The cuisine has been established in recent years as one of the key elements for promoting and consolidating tourist destinations. Tourists show different attitudes towards food as a variable of interest in choosing a destination and tourist experience. In this sense, a greater attitude towards the local cuisine translates into a major tourist impact that involves a higher planned expenditure, a maximum behavioral loyalty, a greater appreciation of the quality or degree of innovation of the cuisine of the Republic of Moldova. The purpose of this paper is to contribute to the scientific literature in the field of sustainable tourism in Moldova. The methodology is based on field study of the characteristics of sweet culinary dishes specific to Moldovan gastronomy.

Key words: gastronomy, sweet dishes, „baba neagra”, „plakia”, „coliva”.

Jewish life in Bessarabia as reflected in Bessarabian newspapers of the period 1850-1930 **

PhD Alla CEASTINA, Institute of Cultural Heritage

Reading the Bessarabian newspapers, which were published in Russian, Romanian and Yiddish from the 1850s to the 1930s, one can learn about the interesting life of the Jewish people in Bessarabia. This may serve as additional information for any genealogical research. Literally, on every page, there is information related to the Bessarabian Jews. For example, according to the newspaper *“Bessarabskie Regional Vedomosti”* of 1958, we learn about the use of medicines from the fund of the deceased pharmacist Shuster in the Kishinev Jewish Hospital since 1833, about the trials of the heirs of the Bendery tradesman Leiba Barbalat, etc. The *“Bessarabian Provincial Gazette”* of 1884 published the list of bourgeois Jews of military age in the city of Chisinau, who were to do the military service. In 1916, the newspaper *“The Voice of Chisinau”* wrote about the famous Gorishtein Theater, in which a Jewish troupe led by N. Spivakovsky gave tours. The newspaper *“Bessarabskoye Slovo”* wrote how in the ‘20s the famous Sevila Pastor toured with the classical operetta “Tsipke Fire”, as well as the Jewish singer Anna Gelber, the famous actor Misha Fishzon with his numerous performances, as well as the lecturer Efroim Davidzon, who visited Izmail, Tarutino, Artsyz and delivered lectures on universal and Jewish humor, on how “The Joint” allocated \$13,000 to Bessarabia for the needs of Jewish hospitals and orphanages. The newspaper wrote how in the ‘30s the Jewish theater came to Bessarabia with a wonderful production of “Kiddush Hashem” directed by Stein about the primitive life of Jews in the 17th century, along with the “Liberty Theater” from New York with Dora Weissman, the talented author of productions A. Shor, and the director of the Jewish theater in New York Maurice Schwartz. Also, from the newspapers of the ‘30s, it becomes known about a wonderful ball organized by the Jewish society “Bikur-Khoylim” in Balti. A children’s beauty contest was also held there with the participation of Jewish girls. Photographs were published in newspapers, as well as many other interesting events from the Jewish life of Bessarabia. Thus, various newspapers covered in detail both daily and interesting events from the life of the Jewish population in Bessarabia.

Keywords: newspapers, Jews of Bessarabia, merchants, trade.

Ancient winemaking traditions in the Mediterranean region

PhD Nicolae LUCA, Technical University of Moldova

The beginnings of winemaking in this part of the world date back for minimum 8000 years. The starting point of wine culture - of grapevines - is considered to be the South Caucasus region.

Studying the history of the development of human civilization, we can observe that all the technical and technological occupations/inventions/advancements occur at the same time in different places: stone carving, secrets of fire lighting, transition to sedentary life, taming/domestication of animals, invention of the wheel, grains cultivation, etc. In conclusion, we can propose a hypothesis that emerges from the analysis of several sources and data provided in our research: grapevine cultivation appeared simultaneously in the regions favourable to its growth, which includes the Danube basin of the Black Sea. Archaeological discoveries throughout the territory confirm this affirmation, as do many pieces of evidence - archaeological artefacts, written/transmitted in various forms over time. We intend to carry out our research - in time and space - outlining the development of the vine in this territory. Thus, we start from the South Caucasus, moving through the Black Sea basin, passing through Anatolia (Asia Minor), the Balkan Peninsula, the Danube area, the Bugeac steppes and Ukraine, Crimea, the North Caucasus.

Key words: human civilisation, Black Sea basin, vineyards, wine production, artefacts.

Reflection of the identity of the Gagauz in the regional press of the Comrat region in the period 1948-1965 *

PhD. Diana NICOGLIO, Institute of Cultural Heritage

In this period, however, as well as in subsequent times, covering the entire Soviet era, regional newspapers meet the ideological requirements of the Soviet era. The vast majority of articles are devoted to the labor successes of workers and peasants, whose ethnicity could be determined only by their last names. The main emphasis in propaganda was placed on the formation of the identity of a citizen of the Soviet Union and a citizen of the Moldavian SSR. The newspaper contributed to the formation of local regional identity. First of all, it concerns the development of a sense of fellowship at the level of the village and district. In this regard, the manifestation of the labor successes of the inhabitants of one or another settlement was very effective, which should have caused a feeling of pride in their fellow villagers. The feeling of fellowship was also formed through the publication of materials about conscripts who served in the ranks of the Soviet army. For the first time, the ethnonym Gagauz is found in the newspaper in 1953 in the article "On the Gagauz people". This material provides statistical data on the number and settlement of the Gagauz and hypotheses about their origin. In addition, the ethnonym "Gagauz" and the definition of "Gagauzian" were recorded in 1958 in the article "Review of folk talents", dedicated to the review of amateur art activities of schoolchildren in the district. In this case, these lexemes are used in the combination "Gagauz national dance", "Gagauz folk dance", "Gagauz folk instruments". The names of the Gagauz dances "Kadynzha", "Kerats Avasy", "Gyuz Ava", "Farley Kundak" are mentioned for the first time on the pages of this newspaper. Thus, during this period, ethnic themes dedicated to the Gagauz are extremely rare. However, there is a tendency to indicate the original nature of the Gagauz ethnic community in a few publications.

Key words: Gagauz, press, ideological requirements, identity, ethnonym, regional identity, ideological requirements.

**Этнополитические взгляды Иосифа Бадеева
(январь 1880 – октябрь 1937) ***

Др. Олег ГАЛУЩЕНКО, Институт Культурного наследия

Иосиф Исаакович Бадеев (настоящая фамилия Суслик) родился в мещанской семье города Оргеева. Окончил сельскохозяйственную школу и до революции работал садовником. С 1903 г. по 1915 г. состоял в Бунде, а с 1917 г. – член коммунистической партии. Один из организаторов коммунистического подполья в Бессарабии и создания Молдавской АССР. Осенью 1924 г. был назначен секретарем партийного Организационного бюро Молдавской республики, а в декабре того же года – избран секретарем Молдавского обкома КП(б) Украины. Иосиф Бадеев внес большой вклад в создание и укрепление Молдавской автономной республики на левом берегу Днестра.

Он считал молдаван отдельным от румын этносом, выступал за молдавский язык и возглавил группу самобытников в руководстве МАССР. В 1924 – 1928 годах активно участвовал в дискуссиях по этим вопросам с Ионом Дическу-Дик и Григорием Старым. По предложению ЦК КП(б) Украины был включен в состав Бессарабской комиссии Коммунистического Интернационала, на заседаниях которой отстаивал эту точку зрения, в противовес мнению Ал. Бадулеску и Екатерины Арборе-Ралли.

После отставки с должности секретаря Молдавского обкома КП(б)У в декабре 1928 г. Иосиф Бадеев работал заведующим организационным отделом Курского окружного партийного комитета, директором совхоза и так далее. В ходе «румынской операции» был арестован в городе Мариуполе и ложно обвинен в сотрудничестве с сигуранцей, в шпионской и диверсионной деятельности в пользу Румынии. Решением Комиссии НКВД СССР и Прокуратуры СССР в составе наркома Николая Ежова и генерального прокурора Андрея Вышинского 8 октября 1937 г. был осужден к высшей мере наказания. Расстрелян 11 октября 1937 г. 4 апреля 1957 г. Военная коллегия Верховного Суда СССР отменила постановление от 8 октября 1937 г. в отношении Иосифа Исааковича Бадеева и дело о нем прекратила за отсутствием состава преступления.

Ключевые слова: Молдавская АССР, Приднестровье, этнология, этнос, история.

Кухня цыган/ромов в Болгарии – нематериальное культурное наследие между традицией и современностью

Др. Евгения И. ИВАНОВА, др. Велчо КРЫСТЕВ,

Областной исторический музей Стара Загора, Болгария

Цыгане/ромы – эта закрытая и относительно незнакомая этническая группа на протяжении веков живет на Балканах. Она является неотъемлемой частью общего экономического, социального и культурно-исторического облика региона.

Кухня цыган/ромов, проживающих на болгарских территориях, является частью культурного наследия, связанного со знаниями и обычаями, относящимися к природе и вселенной. В ней отражены традиции питания, сложившиеся за многовековую историю под влиянием различных обстоятельств – исторического и социально-экономического развития, географических и климатических условий, демографических изменений, коммуникаций и влияния других на питание, обычаев, культуры, быта, религии.

Тема сообщения – как кулинарные традиции цыган/ромов в Болгарии, являющиеся предметом нашего многолетнего исследования, сохранились как часть нематериального культурного наследия этноса и каково их нынешнее состояние, насколько на него влияют другие, мобильность и миграция в сегодняшнем глобальном мире. Наши полевые работы, проводимые в течение двадцати лет, дали возможность поиска и систематизации информации о традиционной повседневной и праздничной кухне, а также о влиянии новых социально-экономических условий во второй половине XX и начале XXI века. Эти примеры касаются отдельных групп цыган/рома и прослеживаются в их динамике в разные периоды. Хронологический охват – время с 1930-х годов до наших дней. Переход от традиции к современности произошел среди цыган/рома в первые десятилетия этих временных границ.

Наши исследования показывают, что цыганам/ромам удастся сохранить свою традиционную кухню, чему способствует преемственность в семье. Блюда передаются из поколения в поколение через женщин в семье. Цыганская кухня, несмотря на влияние различных социально-экономических процессов, является одним из сохранившихся элементов их культурного наследия. Это может быть использовано для экологически чистого способа питания с учетом используемых продуктов и технологии их приготовления.

Ключевые слова: кухня цыган/ромов Болгарии, кулинарные традиции, нематериальное культурное наследие, повседневная кухня, праздничная кухня.

Эволюция образа Кишинева: роль традиционной культуры *

Др. Нина ИВАНОВА, Институт культурного наследия

Образ города, как индивидуальный, так и коллективный, играет важную роль для идентификации горожан со своим городом, отражая их память, ценности, переживания, представления. Смежное понятие, имидж, в отличие от спонтанного образа конструируется целенаправленно, однако зачастую оба феномена пересекаются, поскольку включают в себя совпадающие элементы. Изучение индивидуальных образов Кишинева среди его жителей, а также образов/имиджей из фотографических альбомов за период 1964 - 2017 годы позволило проследить их эволюцию и обозначить несколько этапов в соответствии с доминирующим дискурсом. Одним из постоянных элементов образа Кишинева практически с первых изданий альбомов о городе является традиционная культура. Несмотря на ее важную роль в обыденной жизни большей части населения, именно в образах Кишинева советского времени ей придавался некоторый преходящий, «фестивальный» характер. Тем не менее, постепенно традиционная культура вышла на первый план в изданиях конца первого десятилетия 21 в. и закрепила свои позиции в последующих альбомах.

Символическое возвращение к своим этническим корням в пространстве Кишинева и страны в целом, популяризация традиционной культуры, стали настоящим трендом в целом ряде областей, начиная с научных мероприятий и заканчивая модой и искусством. Определенную роль в этом процессе сыграла глобализация, стимулирующая поиск идентичности и актуализацию традиционной сельской культуры, которая в нашем контексте рассматривается в качестве истоков нации. Элементы этой культуры, например, этнические узоры, вошли в городской бренд, и их повсеместно используют в визуальном городском пространстве Кишинева (например, мотивы молдавского ковра на росписи стены возле Национальной библиотеки РМ). Сельская этническая культура, таким образом, стала одним из источников для городской культуры, что с одной стороны, способствует идентификационным процессам, т.е. придает пространству уникальность, но с другой стороны, подкрепляет руральность большей части населения города, что в некоторых аспектах не является стимулом для модернизации.

Ключевые слова: образ города, традиционная культура, идентичность, глобализация, городская среда.

Этнокультурные аспекты семейно-бытовых отношений в новой формации советской семьи 1950–1960-х годов в художественном поле молдавской литературы *

Ирина ИЖБОЛДИНА, Институт культурного наследия

В представленном исследовании в аксиологическом ракурсе рассматриваются произведения молдавских писателей 1950–1960-х годов. Романы и повести Анны Лупан «Порыв ветра» (1957), Веры Малевой «Песня пробивает путь» (1961), Александру Марината «Неугомонная» (1962) и «Следы на пороге» (1965), Георгия Мадана «Добрые приметы года» (1963), Александру Липкана «Утренняя заморозка» (1961), благодаря широким тематическим диапазоном, отражают различные стороны повседневной семейно-бытовой действительности, события, факты, явления и жизненные реалии. Особенности моделирования характеров нового поколения посвящены романы Ариадны Шаларь «Беспокойное поколение» (1960), Льва Барского «Наш факультет» (1961) и Анны Лупан «Третьи петухи» (1966). В романе Николая Костенко «Североград» (1963) также описывается жизнь и быт «рабочего класса», раскрывающего специфику новой индустриальной действительности. Представленный материал позволяет проследить особенности вырабатывания семейно-бытовых отношений новой формации в заданных условиях советской идеологии. Проникая во внутренний мир героев, молдавские прозаики демонстрируют процесс формирования новых этических норм, их общественную обусловленность. Основное внимание сосредоточено на анализе специфики репрезентации традиционных семейных ценностей, особенностей моделирования семейно-брачных отношений, которые впервые становятся предметом научного осмысления в культурологическом аспекте через призму художественной аксиологии. В работе отмечается, что изучение аксиологической составляющей индивидуально-авторского творчества позволяет выявить нравственно-этический идеал автора, определить его роль в формировании ценностной сферы личности и общества.

Ключевые слова: этнокультурные аспекты, молдавская литература, семейно-бытовые отношения, аксиологический подход.

Семья в фольклорной картине мира болгар Молдовы (на материале сказок) *

Др. Надежда КАРА, Институт культурного наследия

Культуре каждого этноса присущ свой, уникальный, набор ценностей, отраженных в различных формах его существования. В фольклоре и фольклорной картине мира различных этносов в число основных ценностей входит семья.

Семья сложилась как главная социальная и биологическая модель существования и репродукции человека, исполняющая функции накопления и передачи цивилизационного опыта ее членами. Представления народа о семье, ее устройстве, функциях (внутренних и внешних) являются одновременно глубоко национальными и общечеловеческими.

В сказках болгар Молдовы раскрываются традиционные национальные представления о семье, ее устройстве и ее ценностях, внутрисемейных отношениях и отношениях с большим социумом, которые транслируются от поколения к поколению. Семья в сказках болгар Молдовы – трехпоколенческая (ближнее родство), показаны и отношения между членами разного уровня родства (кровное – некровное). Понятия «семья», «дети», «родня» и жизненный опыт переданы через изображение различных сфер деятельности («дом – двор – хозяйство»), входящих в состав основных традиционных семейных ценностей.

Семья в фольклоре – это микромир, обязательными представителями которого являются мать, отец, дочь/сын, муж/жена, родственники мужа и жены. В исследуемых текстах выявлены в границах терминов родства местные лексические варианты, включая кровное и некровное родство. Тексты демонстрируют принятую и одобряемую сообществом модель иерархии в семье; функции женщины в семье; отношения «семья – родня», «муж – жена», «родители – дети». Показаны родственные связи и родственники. Во всех случаях присутствует аксиология отношений и поступков. Оцениваются отношения старшего и младшего поколения в семье, родственные и супружеские отношения. Дети входят в разряд основных ценностей.

Положительная модель семьи выстраивается через описание негармоничных ситуаций. Показан путь к благополучию семьи, выявлены основные традиционные ценности в болгарской семье: материальные (социально-хозяйственные отношения: количество членов семьи по мужской линии, общий надел земли, умение трудиться) и духовные, главные из которых – морально-нравственные (отношения между членами семьи, отношение к внешнему миру – природному и социальному).

Ключевые слова: Сказки болгар Молдовы, фольклорная картина мира, структура и функции традиционной национальной семьи, семейные ценности

Исследование межкультурных отношений молодёжи в ситуации неопределённости *

Др. Ирина КАУНЕНКО, Институт культурного наследия

Исследования межкультурных отношений связано как с ростом межкультурного взаимодействия, так и с поиском ресурсов адаптации к ситуации социальной неопределённости. Люди, которые проявляют интерес к другим культурным группам имеют больше достижений, как в учёбе, так и в работе. Межкультурные отношения представляют интерес ещё потому, что они реализуются в определённом социокультурном контексте, и необходимо учитывать уникальность того или иного региона. Для исследования межкультурных отношений молодёжи мы применили шкалу «Межкультурный интерес» из методики «Интегративный опросник межкультурной компетентности» (О.Т. Хухлаев и др., 2021). Для оптимизации межкультурных отношений важна межкультурная компетентность, которая предполагает эффективность функционирования с представителями разных культур.

Межкультурный интерес включает позитивный настрой на межкультурное общение, взаимодействие. Выборка составила – 80 респ. Возрастной состав – 19-25 лет. Социальный статус: студенты, магистранты университетов г.Кишинёва, Комрата; период исследования – 2021 г. Этническая группа – молдаване, гагаузы.

В нашем исследовании были выявлены высокие значения по межкультурному интересу как у молодёжи молдаван ($M=13,45$), так и у гагаузов ($M=13,25$). Мы так же провели сравнения эмпирических данных внутри шкалы, которая включала утверждения, направленные на общение с людьми другой культуры (молдаване $M=4,65$; гагаузы $M=4,27$), знакомство с людьми другой культуры (молдаване $M=4,47$; гагаузы $M=4,55$), общение с людьми другой культуры, которая существенно отличается от своей (молдаване $M=4,32$; гагаузы $M=4,42$). Статистически значимых различий не было выявлено. Можно отметить, что для молодёжи молдаван, гагаузов характерен высокий межкультурный интерес, что может быть значимым ресурсом как для оптимизации межкультурных отношений внутри страны, так и на международном уровне.

Ключевые слова: межкультурная компетентность, межкультурный интерес, межкультурное общение, молодёжь.

Новый фактор в миграционных процессах украинцев Молдовы *

Др. Виктор КОЖУХАРЬ, Институт культурного наследия

После начала боевых действий на Украине 24 февраля 2022 года в Республику Молдова хлынул поток беженцев из Украины. На начала марта 2022 г. границу РМ пересекли более 100 тыс. человек, половина из них находилась на территории республики. Это явление является серьезным вызовом для нашей экономики, социальной сферы, охраны правопорядка и др. Но, как руководство страны, ведомства и учреждения, органы местной власти, так и рядовые граждане отнеслись с пониманием и сочувствием к прибывшим беженцам и приложили все возможные усилия для того, чтобы обеспечить необходимые условия их проживания в нашей стране. По всей стране были созданы центры временного пребывания беженцев, где их регистрируют, обеспечивают питанием, медицинской помощью, всем необходимым, распределяют в места проживания.

Граждане Молдовы вне зависимости от национальной и политической принадлежности активно подключились к оказанию помощи беженцам – предоставляют им свои дома и квартиры, обеспечивают питанием, дают деньги, телефонные карты и др. Так же активно помогают и бизнесмены.

Часть беженцев, не задерживаясь на долго, уезжают в Европу через Румынию (практически половина). Другая часть планирует после окончания боевых действий вернуться домой в Украину. Некоторые запросили убежище в нашей стране, возможно планируют остаться.

Как это совершенно новое явление для новейшей истории Молдовы повлияет на изменение численности местных украинцев, на их расселение, традиционную культуру, менталитет и другие этнодемографические показатели, сказать трудно. Это будет зависеть в первую очередь от того, сколько украинских беженцев останется. Пока мы можем только обозначить этот новый фактор.

По результатам наших опросов, большинство приехавших хотят вернуться домой в Украину. Но все будет зависеть от обстановки в этой стране. И нам предстоит большая исследовательская работа.

Ключевые слова: боевые действия, миграция, Украина, беженцы, Республика Молдова.

Летняя обрядность украинцев Республики Молдова в исследованиях и источниках *

Др. Екатерина Кожухарь, Институт культурного наследия Украинский летний календарь и его региональная специфика широко представлены на страницах многочисленных комплексных историко-этнографических исследований (О. Воропай, М. Баглай, В. Борисенко, С. Килимник, Ю. Климец, А. Кожоляно, Г. Кожоляно, А. Курочкин, К. Кутельмах, В. Соколова, П. Чубинский, И. Шкворак и мн. др.).

В трудах российских и украинских ученых последних десятилетий внимание сконцентрировано на культурологических, семантических, символических, этнолингвистических, мантических и других аспектах (Т. Агапкина, В. Жайворонко, А. Курочкин, С. Толстая, Е. Серебрякова, В. Скуративский, М. Шарапа и др.)

Обряды и традиции летнего цикла украинского населения Республики Молдова до настоящего времени остаются мало исследованными. Отдельные сведения содержатся в трудах Г. Купчанко, П. Чубинского, Д. Щеглова, историко-статистические описания церквей и приходов опубликованы на страницах Кишиневских епархиальных ведомостей (А. Бурьянов, В. Завойчинский, С. Кульчицкий, Г. Романчук и др.), в книгах П. Несторовского.

Несомненный интерес представляют материалы румынских исследователей (P. Guja, I. Litnovschi, Gh. Pavelescu, P. Ștefănuță), ученых Отдела этнографии АНМ, под руководством В. Зеленчука, а также современных молдавских (О. Лукьянец, Е. Квилинкова, А. Ковалов, Г. Роговая, В. Степанов, Е. Сорочану) и украинских коллег, изучавших летнюю обрядность румын и украинцев в сравнительном плане (А. Кожоляно, Г. Кожоляно, А. Моисей).

Важными источниками являются материалы, собранные краеведом В. Панько, украинскими фольклористами Н. Пастух и О. Харчишин, а также немногочисленные фольклорные сборники и опубликованный корпус фольклорно-этнографических материалов, собранных в Республике Молдова (А. Головки, В. Кожухарь, Е. Кожухарь).

К новейшим источникам исследования можно отнести информацию, публикуемую на различных интернет-платформах.

Непреодолимую ценность представляют полевые материалы автора, записанные в 48 населенных пунктах республики в период с 1994 г. по настоящее время.

Ключевые слова: украинцы, Республика Молдова, летний календарный цикл.

Нозтическая система концепций как инструмент этно-нозтического осмысления роли исторических событий в процессах воспитания у евреев Кишинева: на примере мемуаров И. Дайлиса *

Др. хаб. Жозефина КУШНИР, Институт культурного наследия

По К. Гирцу, одна из базовых задач этнологического исследования – выявлять и осмысливать нозтический опыт людей так, чтобы передать хоть что-то из него тем, чей опыт проходит по другим дорогам. Исследуя традиции воспитания у евреев РМ, мы используем и продолжаем разрабатывать интердисциплинарную нозтическую систему концепций, последовательно ориентированную на выявление имплицитного содержания деятельности мифологического сознания. (Нозтическим – вслед за К. Гирцем и В. Франклом – мы называем духовное, но не в теологическом смысле, а в антропологическом). Воспитание во многом осуществляется личным примером; исторические события включены в процессы воспитания, поскольку взрослые так или иначе реагируют на происходящее. Максимы их поступков оказываются включены в сокровищницу нозтического опыта воспринимающего сознания ребенка. А потом он – зачастую нелинейно – передает этот опыт воспринимающему сознанию, с которым контактирует (в частности – своим детям). Рассматривается фрагмент мемуаров, принадлежащих Иосифу Львовичу Дайлису (1893-1993), известному бессарабскому скрипачу, альтисту, музыкальному педагогу. Ребенком он оказался очевидцем кишиневского погрома 1903 года: того, как толпа убийц ломилась в их двор; как вели себя при этом его родители и соседи, евреи и неевреи; какие мысли и чувства вызывало происходящее у него самого. Девяностолетним стариком, описывая это, Иосиф Дайлис нелинейно следует той же парадигме противостояния злу, которая тогда определяла поступки его родных и соседей. Иными словами, творчески ее развивая, передает своим потомкам и читателю. Эта парадигма (как показывает исследование, использующее инструментарий нозтической системы концепций) определяется герменевтическими максимами, чей объединенный смысл таков. Даже в ситуации, заведомо, казалось бы, проигранной в битве со злом, есть возможность ему противостоять: и действиями в материальном мире, и метафизически (нозтически, подвигом духа). На беду надо отвечать смелым умножением добра.

Ключевые слова: нозтическая система концепций, воспитание у бессарабских евреев, нозтический опыт по К. Гирцу, мифологическое сознание, «новый гуманизм в XXI веке» (ЮНЕСКО).

Украинское гарний 'красивый, хороший' и румынское *harnic* 'работающий, трудолюбивый' как ключ к этимологии *

Алексей А. РОМАНЧУК, Институт культурного наследия

Украинское гарний 'красивый, хороший' на сегодня не имеет приемлемой этимологии. Версия ЕСУМ не выдерживает, полагаю, критического анализа. Собственно, и авторы ЭССЯ считают ее «крайне сомнительной». «Неприемлемой» полагает ее и А. Е. Аникин (в РЭС).

При этом, авторы ЕСУМ считают, что «от украинского *гарний* происходит румынское *harnic*». И указывают на болгарское *харен* и македонское *арен* с аналогичным *гарний* значением. Однако и ЭССЯ, и РЭС считают эти южнославянские параллели «маловероятными фонетически» или, по крайней мере, «требующими сложных оговорок». Тогда как авторы СДЕЛМ, обращаясь при этимологизации *harnic* к тем же южнославянским аналогиям, украинское *гарний* вовсе не упоминают. А источником и румынского *harnic*, и южнославянских параллелей считают праславянскую форму **харьнь* «изящество, доброжелательность».

Апелляция к праславянской форме лучше соотносится с фактами, нежели версия ЕСУМ, или «польская» версия А. Ф. Журавлева. Но не учитывать *гарний* при этимологизации *harnic* — также представляется ошибочным. Тем более, что в говоре булаештских украинцев (а также некоторых говорах Буковины) имеем как раз /гарни*й/ 'работающий, трудолюбивый' (хоть, видимо, и как результат обратного румынского влияния).

Еще существеннее, что, исходя из версии СДЕЛМ, должен был произойти чрезвычайный и необъяснимый, немотивированный семантический сдвиг к тому значению *harnic*, которое является основным в румынском языке — 'работающий, трудолюбивый'.

Поэтому, полагаю, что ключом к этимологии и украинского *гарний*, и румынского *harnic* является праславянский глагол со значением 'тяжело, усердно работать'. О его существовании свидетельствуют украинское [гарувати] с тем же значением, а также прямые аналогии как в восточнославянских и западнославянских, так и южнославянских (сербский, словенский) языках.

То есть, на мой взгляд, исходным значением украинского *гарний* было как раз 'работающий, трудолюбивый'. Дальнейшая же семантическая эволюция к 'красивый, хороший' — вполне понятна и мотивирована.

Ключевые слова: румыны, украинцы, межэтнические, языковые, взаимодействия.

**Современные проблемы изучения этнической идентичности
в аспекте ее феноменальности и поколенной преемственности**

Др. Галина СТЕПАНОВА,

Воронежский государственный педагогический университет, Россия

Стремительные трансформации, которые происходят во всем мире, закономерно влияют на самосознание, на идентичность и, в целом, на личность. В идентичности граждан отражается общественно-политическая ситуация, которая со временем приобретает черты исторического события. При этом в современном, меняющемся под влиянием единых модернизационных практик, мире особое значение приобретает проблема сохранения однозначной, стабильной национальной самоидентификации как на уровне личности, так и на уровне общности, как условия сохранения традиций и культурно-исторического опыта.

Современная стратегия исследования этнической идентичности заключается в сравнительном изучении компонентов идентичности различных этнических общностей, степени ее выраженности. Динамика, изменение этнической идентичности, усиление ее феноменальности требуют исследования глубинных механизмов этнической идентичности.

Если говорить о нормативности этнопсихологических исследований, то первое, что нужно отметить – это неправомерность, на наш взгляд, сравнения по одним и тем же критериям идентичности малых и больших этнических общностей.

Сегодня вырисовывается новая проблема – влияние массовой миграции на особенности этнической, национальной идентичности общности. Учитывая «открытость» современного мира и усиливающуюся интенсивность миграций, актуальным является вопрос: сохраняют ли мигрировавшие исходную этническую идентичность, каким трансформациям она подвергается, как влияет на коллективное самосознание общности. Национальная идентичность предполагает стабильность и территориальную привязанность, которая дает людям чувство защищенности.

Исследование этой проблемы позволяет выявить архетипическую природу идентичности как проявления коллективной памяти и обозначить условия сохранения этнической общности как социальной целостности без привязки к определенной территории. Примером могут служить, такие общности как армянская и еврейская. Несмотря на разбросанность по всему миру, причиной которой являются исторические обстоятельства, устойчивая, од-

нозначная идентичность у представителей этих общностей сохраняется, что является условием сохранения самой общности.

Реализация поколенного подхода как метода изучения и сохранения этнической идентичности сегодня также претерпевает изменения.

Особенности взаимоотношений поколений являются исторической, сложной и многогранной проблемой. Одни исследователи говорят о конфликте поколений. Другие обостряют проблему конфликта поколений до необратимого разрыва. Сегодня наблюдаются динамические изменения в самосознании старшего поколения как субъекта трансляции ценностей, культурно-исторического опыта и этнической идентичности, что приводит к ослаблению процессов преемственности.

Указанные проблемы подчеркивают недостаточность современных стратегий исследования и подчеркивают назревшую необходимость изучения феноменальности этнической идентичности в аспекте бессознательного, как проявления коллективной, поколенной памяти.

Ключевые слова: этническая идентичность, ценностные ориентации, преемственность, архетипичность.

Отражение игровых традиций гагаузов в учебно-методической литературе *

Др. СЫРФ Виталий, Институт культурного наследия

Маловостребованной и не до конца освоенной, на наш взгляд, среди исследователей в области традиционной духовной культуры того или иного народа является учебная литература, а между тем, в ней при внимательном прочтении и углубленном анализе можно выявить важные элементы этнической идентичности. Наше сообщение посвящено рассмотрению вопроса о том, каким образом на страницах учебно-методической литературы отражаются элементы игровой культуры гагаузов.

Для рассмотрения данной проблемы нами была изучена следующая литература дидактического характера: сборник утренников для детских садов, учебники и учебные пособия (буквари, хрестоматии) по гагаузскому языку и литературе для гимназий и лицеев, учебные двуязычные словари, словари в картинках, учебные пособия по предметам «Культура добрососедства» и «История, культура и традиции гагаузского народа» для начальных классов. Кроме того, в поле нашего зрения попали аналитические программы (куррикулумы) по гагаузскому языку, гагаузской литературе, физической культуре и другим дисциплинам для начального и среднего звена школ.

В результате проведенного исследования удалось выявить не упоминающиеся по другим источникам названия детских игр гагаузов: “Ауак үстү” (Классики, букв. На ногах), “Gaargacık” (Пятнашки, букв. Вороненок), “Kırdan top” (командная игра с мячом, аналог русской лапты, букв. Мяч с поля), “Кауішçік” (Третий лишний, букв. Ремешок), “Bostancık” (командная игра в охрану баштана, букв. Баштанчик), “Boğ çaşмаа” (обрядовая игра молодежи во время Великого поста, букв. Бег с квасом для приготовления первых блюд). Кроме того, в них находим использование афористических видов гагаузского фольклора, благодаря которым происходит разделение участников на группы или команды.

Таким образом, мы видим, что учебно-методическая литература, наряду с мемуарной и художественной литературой, а также периодической печатью, представляет собой значимый дополнительный источник по изучению игровых традиций гагаузов.

Ключевые слова: гагаузы, игровые традиции, учебно-методическая литература.

Молдавская диаспора во Владимирской области: некоторые особенности консолидации и интеграции

Др. Максим ХИЖИЙ,
Владимирский государственный университет
им. А.Г. и Н.Г. Столетовых, Россия

В 90-е годы прошлого века на территории Российской Федерации, несмотря на внутрисполитический кризис, стали формироваться различные национальные диаспоры, самыми многочисленными из которых были выходцы из бывших республик СССР. Особый исследовательский интерес вызывала община из числа уроженцев Молдовы. Ее численность с 2001 по 2018 годы в среднем достигала 170 тыс. человек, из которых примерно 20% проживало в столичном регионе. Значительные группы граждан Молдовы или лиц, связанных с ней происхождением, находились в северных регионах РФ. Это объясняется решающей ролью экономического фактора в миграционном процессе.

Владимирская область, несмотря на близость к Москве, является регионом с наименьшим количеством выходцев из Молдовы – около 2000 человек. Но согласно полевым исследованиям, причиной выбора ее в качестве проживания стали следующие: культурная и религиозная идентичность, сформированная доминированием общей православной традиции; толерантность автохонного населения к мигрантам, владеющим свободно русским языком и практически не отличающимся от него; близость социальных установок. Возможно, это стало одной из причин того, что за 30 лет в губернии так и не образовался собственный центр, объединяющий выходцев из Молдовы. При Администрации области аффилированы региональные общины Азербайджана, Армении, Грузии и ряда других республик. Однако отсутствуют централизованные объединения белорусов, украинцев и молдаван. Скорее всего, это связано с их успешной интеграцией в губернии, которая не сопровождается наличием этнических конфликтов, в силу указанных выше причин. Выходцы из Молдовы успешно представлены не только в региональном бизнесе, но и в религиозных институтах РПЦ.

Ключевые слова: Молдова, Россия, миграция, диаспора, толерантность.

* Comunicare elaborată în cadrul proiectului 20.80009.1606.02: „Evoluția tradițiilor și procesele etnice în Republica Moldova: suport teoretic și aplicativ în promovarea valorilor etnoculturale și coeziunii sociale”.

* * Comunicare elaborată în cadrul proiectului 20.80009.1606.12. „Dimensiunea identitară a artelor din Republica Moldova ca factor activ al dezvoltării durabile a societății în contextul dialogului intercultural european”.

CUPRINS

Lucia ADASCALIȚA, Viorica CAZAC	Perpetuarea rombului în arta tradițională românească	14
Valentin ARAPU	Lepra în contextul folclorului medical și a medicinei magice (aspecte etnoculturale)	15
Coralia BABCENCO, Olga TABUNȘCIC	Chisălița – deliciul de pe vremea bunicilor	16
Ionuț Alexandru BANU	Broderia pe desen – piese din colecția de textile a Muzeului de Artă Populară Nicolae Minovici	17
Claudia BILAȘCO	Practici magice ale obiceiurilor legate de naștere în Țara Lăpușului	18
Gherghina BODA	Patrimoniul cultural românesc la Expoziția Universală de la Barcelona (1929)	20
Cristian Alexandru BOGHIAN	Evoluția inedită a destinației și arhitecturii unor locuințe tradiționale din zonele mai izolate ale Bucovinei	21
Adriana BUTNARU	Caracteristici ale târgului în spațiul românesc	22
Svetlana CANGAȘ	Interferențe ale ornamentului de covor și al celui de port popular în Republica Moldova	23
Viorica CAZAC, Elena URSU, Marin CUCERENCU	Diversitatea rumbelor basarabene	24
Carolina COTOMAN	Tradiții și obiceiuri de înmormântare legate de moartea năprasnică	25
Ana-Maria CUCIUREANU	Alimentația tradițională. Studiu de caz – Comunitatea românească din Grecia	26
Victor DAMIAN	Proiectul de reconstrucție a centrelor religioase și educaționale a evreilor din Chișinău (începutul anilor '90 ai secolului XX)	27
Adela DOBRESCU	Costumul tradițional din zona Oașului – de la pânza țesută la dantela brodată	28
Adrian DOLGHI	Transformări ale tradițiilor de iarnă în RSS Moldovenească	29
Ion DUMINICA	Procesul de emancipare și redeșteptare al romilor din România, prezentat în ziarul „Glasul Romilor”(1934-1941)	30
Ivan DUMINICA	Din istoria relațiilor spirituale ale bulgarilor din Basarabia cu mănăstirile de pe muntele Athos	31
Gabriela FILIP, Daniel POP	Omul cu măștile	32

Olga GARUSOVA	Îndeletnicirile profesionale ale populației ruse din Chișinăul interbelic	33
Olga GUTIUM, Viorica CAZAC	Urzicile – plantă multifuncțională în preparate tradiționale	34
Valentin-Mihai HRINCESCU	Cămașa cu altiță de la interferența subzonelor Rădăuți și Humor între tradiție și uniformizare	35
Natalia GRĂDINARU	Alimentația tradițională ca mecanism de adaptare la mediu	36
Ana GHILAȘ	Memoria culturală biblică în discursul artistic: dimensiuni identitare	37
Natalia LAZAR	Muzeul, sistem cultural deschis	38
Maria-Magdalena LOBONȚ-PUȘCAȘ	Alimentația tradițională din Sătmar – marcă identitară	39
Ina ISAC	Aspecte tehnologice tradiționale de selectare și prelucrare a pieilor și blănurilor	40
Elena MADAN	Leagănele copiilor din Basarabia (sfârșitul sec. al XIX-lea – mijlocul sec. XX)	41
Harieta MARECI- SABOL	„Știința medicinală băbească și moșnegească”. Empirici și leacuri în Bucovina secolului al XIX-lea	42
Dumitru OLĂRESCU	Melosul popular în formule cinematografice	43
Raisa OSADCI	Aspecte feminine în obiceiurile calendaristice de toamnă – iarnă	44
Iulii PALIHOVICI	Îndeletnicirile evreimii guberniei Basarabia, caracteristici generale	45
Victor PLETOSU	Considerații privind obiceiurile la naștere în studiile lui Petre V. Ștefănuță	46
Elena PLOȘNIȚA	Galeria de artă populară – mijloc eficient de promovare a culturii tradiționale	47
Florin-Vasile POP	Obiceiurile locului în vremuri de pandemie. Aspecte privind inițiativele locale din comunitățile rurale maramureșene	48
Ileana POP-NEMEȘ	„Haia, haia cu mama”. Leagănul și legănatul în satul maramureșean	49
Svetlana PROCOP	Cu privire la personalități de origine italiană în Basarabia: familia Basso	50
Elena REȘETNIC	Aportul Muzeului Național de Etnografie și Istorie Naturală la organizarea timpului liber în perioada postbelică	51
Dumitru-Cătălin ROGOJANU	Memorie și patrimoniu cultural. Interferențe și interpretări	52

Evdochia SOROCEANU	Semiotica interiorului locuinței găgăuze	53
Delia SUIOGAN	Comunitate, cultură și identitate etnică. Efectele globalizării și multiculturalismului	54
Irina ȘIHOVA	Cimitirele evreiești din stânga Nistrului: Rașcov	55
Olga TABUNȘCIC	Turtele cu mac – tradiții de preparare	56
Svetlana TALPĂ	Relevanța coeziunii sociale în studiul dansului folcloric românesc	57
Violeta TIPA	Folclorul (expresii folclorice) în limbajul personajelor lui Ion Creangă (în baza filmelor inspirate din opera scriitorului)	58
Vasile TODINCA	Aspecte ale culturii materiale din satul Fughiu, județul Bihor	59
Valentina URSU	Ațiunile autorităților din Moldova Sovietică privind subminarea rolului moștenirii culturale (anii '40 – '50 ai sec. XX)	60
Tatiana ZAICOVSKI	Tradițiile prenuptiale de logodnă și cununie la lipovenii din Republica Moldova	61
Coralia BABCENCO, Natalia SUHODOL	Gastronomic traditions of Moldovan sweet dishes	62
Alla CEASTINA	Jewish life in Bessarabia as reflected in Bessarabian newspapers of the period 1850-1930	63
Nicolae LUCA	Ancient winemaking traditions in the Mediterranean region	64
Diana NICOGLO	Reflection of the identity of the Gagauz in the regional press of the Comrat region in the period 1948-1965	65
Олег ГАЛУЩЕНКО	Этнополитические взгляды Иосифа Бадеева (январь 1880 – октябрь 1937)	66
Евгения И. ИВАНОВА, Велчо КРЫСТЕВ	Кухня цыган ромов в Болгарии – нематериальное культурное наследие между традицией и современностью	67
Нина ИВАНОВА	Эволюция образа Кишинева: роль традиционной культуры	68
Ирина ИЖБОЛДИНА	Этнокультурные аспекты семейно-бытовых отношений в новой формации советской семьи 1950–1960-х годов в художественном поле молдавской литературы	69
Надежда КАРА	Семья в фольклорной картине мира болгар Молдовы (на материале сказок)	70

Ирина КАУНЕНКО	Исследование межкультурных отношений молодёжи в ситуации неопределённости	71
Виктор КОЖУХАРЬ	Новый фактор в миграционных процессах украинцев Молдовы	72
Екатерина Кожухарь	Летняя обрядность украинцев Республики Молдова в исследованиях и источниках	73
Жозефина КУШНИР	Ноэтическая система концепций как инструмент этно-ноэтического осмысления роли исторических событий в процессах воспитания у евреев Кишинева: на примере мемуаров И. Дайлиса	74
Алексей А. РОМАНЧУК	Украинское гарний 'красивый, хороший' и румынское harnic 'работящий, трудолюбивый' как ключ к этимологии	75
Галина СТЕПАНОВА	Современные проблемы изучения этнической идентичности в аспекте ее феноменальности и поколенной преемственности	76
Виталий СЫРФ	Отражение игровых традиций гагаузов в учебно-методической литературе	78
Максим ХИЖИЙ	Молдавская диаспора во Владимирской области: некоторые особенности консолидации и интеграции	79